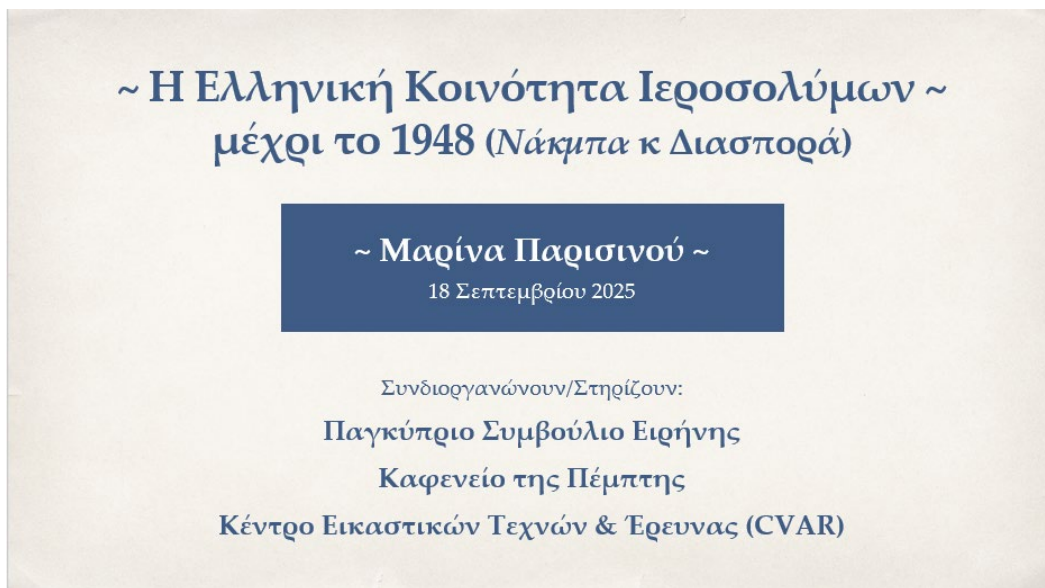




Η Ελληνική Κοινότητα των Ιεροσολύμων

Μια παρουσίαση από τη **Μαρίνα Παρισινού**.



Καλησπέρα σας

Ευχαριστώ πολύ που είστε όλοι εδώ. Θα ήθελα να ευχαριστήσω το Παγκύπριο Συμβούλιο Ειρήνης που με κάλεσε να κάνω αυτή την παρουσίαση, και ιδιαίτερα τη φίλη μου Μαρία Χρυσάνθου η οποία είχε την έμπνευση, και φυσικά τους

συνεργάτες της που μας εμπιστεύθηκαν. Ευχαριστώ επίσης τους συνδιοργανωτές, το Καφενείο της Πέμπτης.

Μου δίνει ιδιαίτερη χαρά που βρίσκομαι σ' αυτό το χώρο που μου είναι οικείος και αγαπητός, και ευχαριστώ θερμά τη Ρίτα Σεβέρη που μας τον πρόσφερε γενναιόδωρα.

Πρώτα θέλω να πω δυο λόγια γιατί στέκομαι σήμερα εδώ με την πρόθεση να σας μιλήσω για τους Έλληνες της Ιερουσαλήμ. Είμαι απόγονος της Ελληνικής παροικίας της Ιερουσαλήμ από την πλευρά της μητέρας μου.



Η μητέρα μου, Άννα Κασώτου, μαζί με τους γονείς και τις δύο αδελφές της βρήκαν καταφύγιο στην Κύπρο όταν έφυγαν κατατρεγμένοι από το σπίτι τους στην Ιερουσαλήμ τον Μάη του 1948.

Δεν τους επιτράπηκε ποτέ να γυρίσουν πίσω - μια πολύ συνηθισμένη ιστορία Παλαιστινίων - και η Κύπρος έγινε η δεύτερη τους πατρίδα όπου η μητέρα μου και οι αδελφές της παντρεύτηκαν Κυπρίους.

Παρόλο που γεννήθηκα στην Κύπρο και ο πατέρας μου ήταν Κύπριος, μεγάλωσα με τις ιστορίες της Παλαιστίνης που από μικρή άκουγα αχόρταγα. Σε κάποιο στάδιο άρχισα να τις καταγράφω, και να μαζεύω φωτογραφίες. Είχα γίνει η ιστορικός της οικογένειας - εκείνο το ένα άτομο, που πιστεύω υπάρχει

σε κάθε οικογένεια, που έχει το «σκουλήκι» για τη γενεαλογία και τις οικογενειακές αφηγήσεις.



**Η Άννα Κασώτου Παρισινού έξω από το σπίτι της στο Καταμόνας
Ιερουσαλήμ - Αύγουστος 1986**

Το 1986 έπεισα τη μητέρα μου να πάμε μαζί στα Ιεροσόλυμα για να μου δείξει τους τόπους για τους οποίους μιλούσαν μια ζωή. Με το σακίδιο και το sleeping bag μου πήρα το βαπόρι για τη Χάιφα. Γύρισα το Ισραήλ μόνη μου για μια βδομάδα και μετά συναντήθηκα με τη μητέρα μου στην Ιερουσαλήμ. Ήταν μια συνταρακτική εμπειρία - ο Δρόμος μου για τη Δαμασκό. Μέχρι τότε, ανίδεη από ιστορία, δεν είχα αντιληφθεί τις διαστάσεις του δράματος που έζησε η οικογένεια μου και τόσες άλλες. Εκείνο το ταξίδι τα άλλαξε όλα.

Το 1991 πήγα στον Σαν Φρανσίσκο για ένα επαγγελματικό πρόγραμμα σπουδής στην πληροφορική και από τότε το Σαν Φρανσίσκο έχει γίνει η βάση μου. Όταν το bubble των dot.com έσκασε, είχα πια χρόνο να ασχοληθώ πάλι με την ιστορία της οικογένειας. Πάντα με πολύ περισσότερη έμφαση σε εκείνη της Παλαιστινιακής πλευράς που με γοήτευε πιο πολύ. Είναι η έλξη των χαμένων πατρίδων...

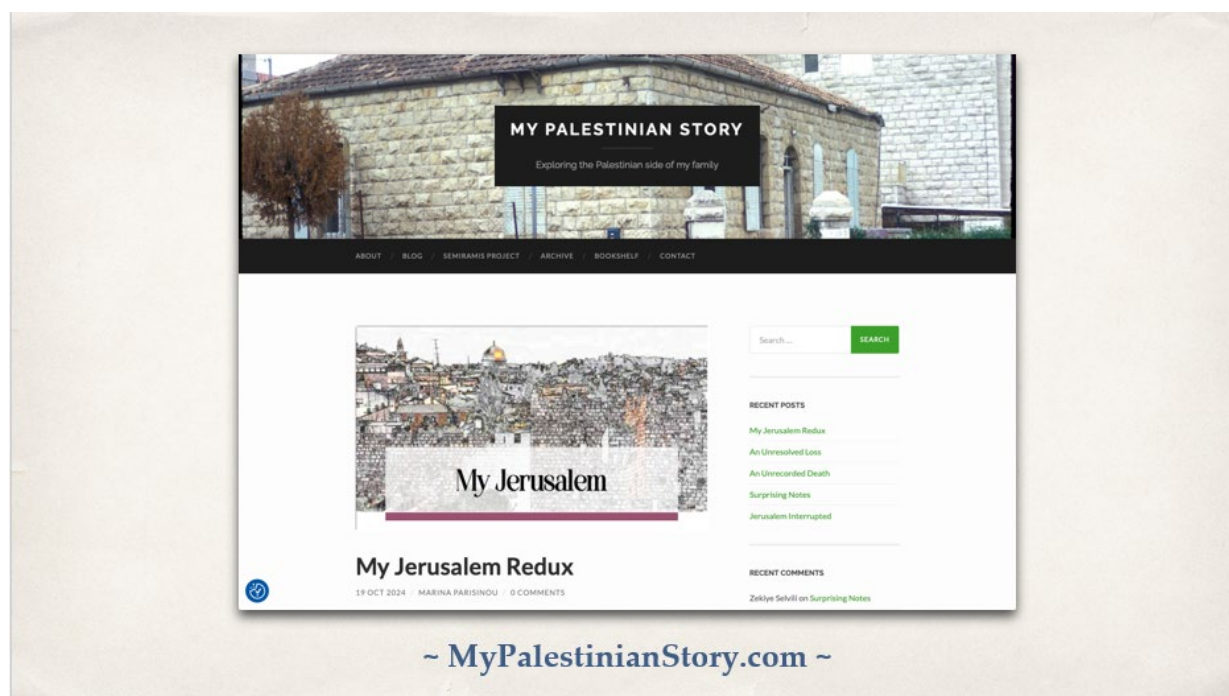
Ο Θεός Κόλιας
(Νικόλας Schtakleff)
Νέα Υόρκη - Μάρτιος 2003



Το 2003 πέρασα μια βδομάδα στη ΝΥ με τον μικρότερο αδελφό της γιαγιάς μου, τον Θείο Κόλια, στα 86 του, ο μόνος που είχε απομείνει. Φτιάξαμε μαζί το γενεαλογικό δέντρο, μου είπε ιστορίες πολλές, μου τραγούδησε, έκλαψε, γελάσαμε - και 5 βδομάδες μετά που έφυγα, έφυγε και εκείνος από τον κόσμο.



Το 2013 ξεκίνησε ένα project για την γειτονιά της Ιερουσαλήμ όπου ζούσε η οικογένεια της μητέρας μου, τον Καταμόνας. Το project διαμορφώθηκε σε ένα interactive documentary με τίτλο **Jerusalem, We Are Here**. Σ' αυτό το project άρχισα σαν μία από τους συμμετέχοντες και με τη στενή συνεργασία μου με τη δημιουργό του, έγινα associate producer, και συνεχίζω να δουλεύω πάνω του μέχρι σήμερα. Μπορώ να πω περισσότερα στη συζήτηση που θα ακολουθήσει.



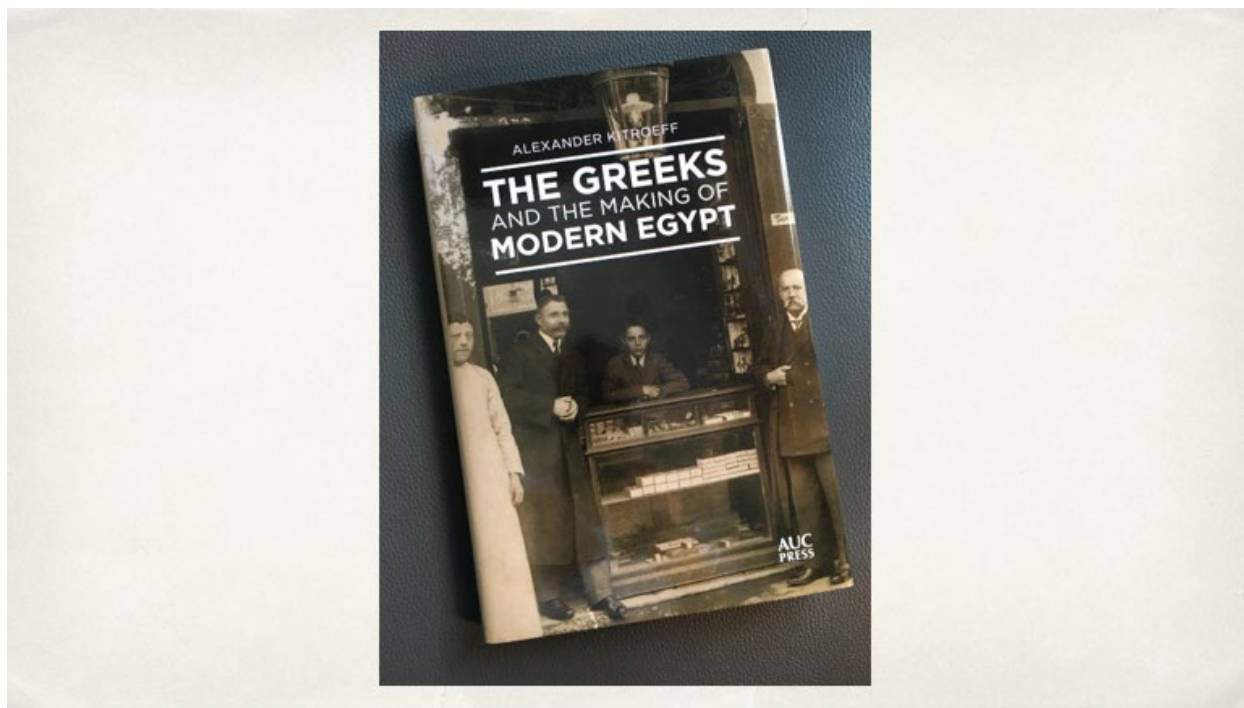
Έχοντας βρει μια ομάδα ανθρώπων με το ίδιο ενδιαφέρον και με σωρεία γνώσεων μπόρεσα να μπω πιο βαθιά στο θέμα. Τον Μάη του 2015 άρχισα το δικό μου ιστολόγιο, το blog μου **MyPalestinianStory.com** όπου γράφω για την έρευνα που κάνω για την ιστορία της οικογένειας - στα Αγγλικά. Μέρος της προσπάθειας είναι πάντα να ξεχωρίσω τα οικογενειακά αφηγήματα και θρύλους από την πραγματική ιστορία - ή μάλλον να τα δέσω. Και τα δύο σημαντικά και επίσης θεωρώ απαραίτητα.

Έτσι η ιστορία της Παλαιστίνης μέχρι τη Nakba, δηλαδή την καταστροφή του 1948, έγινε η κύρια μου ενασχόληση. Πρέπει όμως να τονίσω, πως δεν είμαι ιστορικός, δεν είμαι ακαδημαϊκός, αλλά καταβάλω κάθε προσπάθεια να είμαι όσο πιο ακριβής μπορώ. Σίγουρα έχω λάθη και παραλήψεις, και πάντα προσπαθώ να μαθαίνω και να διορθώνω. Επίσης είναι η πρώτη φορά που κάνω παρουσίαση στα Ελληνικά και έτσι σας παρακαλώ να είστε επιεικείς.

Λοιπόν, με βάση τα πιο πάνω, η παρουσίαση μου σήμερα θα έχει ως εξής.

Θα προχωρήσω σε μια σύντομη γεωγραφική και ιστορική ανασκόπηση της Ιερουσαλήμ. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο θα τοποθετήσω την οικογένεια μου, τους συγγενείς και φίλους τους, και θα επεκταθώ σε μια πιο γενικευμένη εικόνα της Ελληνικής κοινότητας των Ιεροσολύμων. Ποιοι ήταν, από που ήρθαν, πως ζούσαν. Δηλαδή θα σμίξω ιστορία με προσωπικές αφηγήσεις για να φτιάξω την εικόνα της παροικίας.

Δεν θα μιλήσω για άλλες πόλεις απλώς γιατί δεν ξέρω πολλά πράγματα για τους Έλληνες της Γιάφας, Χάιφας και Άκρας. Αλλά λαμβάνοντας υπόψη ότι περίπου τα 2/3 της ελληνικής κοινότητας της Παλαιστίνης ζούσαν στην Ιερουσαλήμ, πιστεύω πως αυτά που θα πω θα είναι αρκετά αντιπροσωπευτικά.



Πηγές για τους Έλληνες της Παλαιστίνης υπάρχουν ελάχιστες σε αντίθεση με αυτούς της Αιγύπτου που ήταν πολύ μεγαλύτερη κοινότητα με δύναμη και επιρροή.

Ελληνικό στοιχείο υπήρχε στην Παλαιστίνη από αρχαιοτάτων χρόνων. Το Ορθόδοξο Πατριαρχείο Ιεροσολύμων και η Αγιοταφίτικη Αδελφότητα ανάγονται στους πρώτους αιώνες μΧ. Σήμερα θα μιλήσω μόνο για τη σύγχρονη εποχή, αρχίζοντας με τις τελευταίες δεκαετίες της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και προχωρώντας στην Αγγλική κατοχή.

Οθωμανική Περίοδος

Η Παλαιστίνη ήταν μέρος της Οθωμανικής αυτοκρατορίας για 400 περίπου χρόνια, από το 1516 μέχρι το 1918, με ένα διάλειμμα 9 χρόνων όταν ο γιός του κυβερνήτη της Αιγύπτου την κατέκτησε το 1831.



Στα 1840 η Ιερουσαλήμ είναι μια μικρή εντειχισμένη πόλη με έκταση σχεδόν ένα τετραγωνικό χιλιόμετρο, και πληθυσμό γύρω στις 8 χιλ. Κτισμένη σε ύψωμα 785 μ, περιτριγυρίζεται από κοιλάδες. Υπάρχουν πύλες σε διάφορα σημεία που κλείνουν το βράδυ για ασφάλεια. Σημειώνω την Πύλη της Γιάφας στην οποία θα αναφερθώ.



Τείχος των Δακρύων
(του Gustav Bauernfeind - 19ος αι.)



Ναός της Αναστάσεως
(του Carl Friedrich Heinrich Werner - 1862)

Πάνω: **Θόλος του Βράχου**
Κάτω: **Τέμενος Al-Aqsa - 1910**



Μέσα σ' αυτή τη μικρή πόλη βρίσκονται τρία από τα σημαντικότερα μνημεία των τριών μονοθεϊστικών θρησκειών. Το εβραϊκό Τείχος των Δακρύων, ο Ναός της Αναστάσεως, δηλαδή ο Πανάγιος Τάφος, και το Haram al-Sharif με το Θόλο του Βράχου (Dome of the Rock) και το τζαμί Al-Aqsa.

Κατοικείται από πιστούς και των τριών θρησκειών, και διαθέτει χώρο για περιβόλια, βιομηχανίες σαπουνιών, βυρσοδεψείο, βαφεία ρούχων και βιοτεχνίες σουβενίρ.



Δεξαμενή και κοιμητήριο Mamilla έξω από τα τείχη - 1856
(Auguste Salzmann, Public domain, via Wikimedia Commons)

Έξω από τα τείχη αρχικά υπήρχαν κάποια προσκυνήματα, κοιμητήρια, φράκτες για ύδρευση της πόλης, και κάποια εξοχικά προστατευμένα από τείχη.



**Έξω από την Πύλη της Γιάφας
πριν το 1908**



**Οθωμανική στρατιωτική
ορχήστρα - 1898**

Το 1880 ο πληθυσμός ανέρχεται σε 35 χιλ. και το 1915 φτάνει τις 80 χιλ. Με την πίεση του αυξανόμενου πληθυσμού, η πόλη επεκτείνεται εκτός των τειχών. Οι πύλες μένουν πλέον ανοιχτές τα βράδια.

Το δημοτικό συμβούλιο που δημιουργείται το 1863 φροντίζει για την παροχή βασικών υπηρεσιών. Στο νέο δημοτικό κήπο έξω από τα τείχη Παρασκευή και Σάββατο παίζει στρατιωτική μπάντα.



**Το Γερμανικό ταχυδρομείο
στο Jaffa Road**

**Εγκαίνια σιδηροδρομικού σταθμού
Ιερουσαλήμ - 1892**



Γύρω στα 1870 αρχίζουν τηλεγραφικές κ ταχυδρομικές υπηρεσίες. Το 1892 η Ιερουσαλήμ συνδέεται σιδηροδρομικά με τη Γιάφα, και κατασκευάζονται δρόμοι προς άλλες πόλεις.

Με το τέλος της εξουσίας του Σουλτάνου Abdul Hamid II το 1908, οι Οθωμανοί μετατρέπονται σε Τούρκους, δηλαδή αυτή η αυτοκρατορία που για εκατοντάδες χρόνια ήταν πολυπολιτισμική και πολυεθνική γίνεται εθνικιστική με το κίνημα των Νεότουρκων.

Στο Α Παγκόσμιο Πόλεμο, οι Οθωμανοί με τους Γερμανούς συμμάχους τους ηττώνται. Η Ιερουσαλήμ παραδίδεται τον Δεκέμβρη 1917 στους Βρετανούς.

**Προσκυνητές
στο Ναό της Αναστάσεως
Πάσχα - 1898-1911**
(Φώτο: American Colony)



Πιστεύω πως ο κύριος πόλος γύρω από τον οποίο οικοδομήθηκε η Ελληνική παροικία ήταν το Ορθόδοξο Πατριαρχείο Ιεροσολύμων και η Αγιοταφίτικη Αδελφότητα που το στελέχωνε, τα μέλη της οποίας ήταν αποκλειστικά Έλληνες ή Κύπριοι.

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία επέτρεπε την εύκολη διακίνηση πληθυσμών εντός των συνόρων της. Έλληνες φτάνανε στην Παλαιστίνη από τη Μικρά Ασία, τα νησιά, την Κύπρο, αλλά και από το νεοσύστατο Ελληνικό κράτος. Έρχονταν είτε σαν προσκυνητές που βρίσκοντας επαγγελματικές ευκαιρίες επέλεγαν να μείνουν, είτε σαν συγγενείς Αγιοταφίτων. Οι πρόγονοι μου αντιπροσωπεύουν και τις δύο κατηγορίες. Πιο γενικά γύρω από το Πατριαρχείο υπήρχε ένα οικονομικό και πολιτιστικό οικοσύστημα όπου μπορούσαν να ευδοκιμήσουν λαϊκοί, όπως γιατροί, φαρμακοποιοί και άλλα επαγγέλματα, με τις οικογένειές τους.

Άλλος πόλος, λιγότερο σημαντικός, ήταν οι διοικητικές αρχές, τόσο οι Οθωμανικές όσο και αργότερα οι Βρετανικές, που προσέλκυαν ή μεταθέτανε αξιωματούχους και διοικητικούς από άλλα μέρη των αυτοκρατοριών τους.

Υπήρχαν επίσης πολλοί που πήγαν από μόνοι τους ελπίζοντας να φτιάξουν μια καλύτερη ζωή - οικονομικοί μετανάστες. Αργότερα ήρθαν και διάφοροι πρόσφυγες.

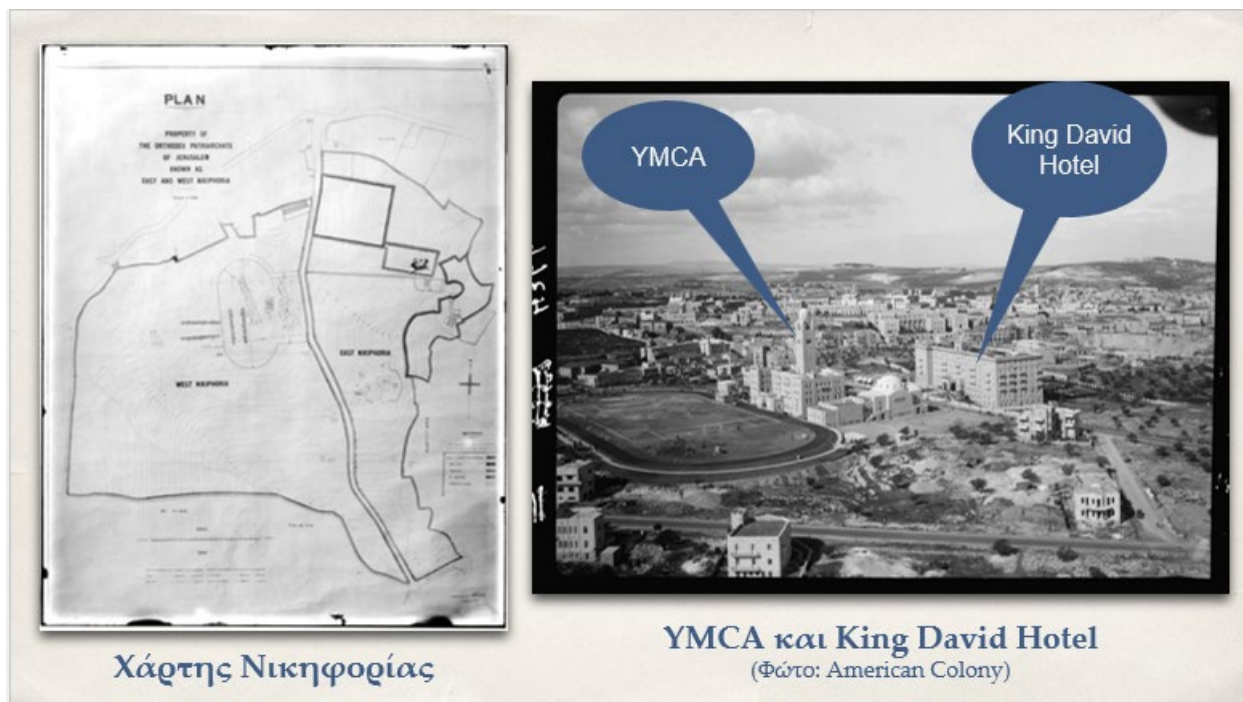


ΚΥΡΙΛΛΟΣ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Κύριλλος Β'
(κατά κόσμο Κωνσταντίνος Κρητικός
από τη Σάμο)
Πατριάρχης Ιεροσολύμων
1845-1872

Για το Πατριαρχείο (όταν λέω Πατριαρχείο εννοώ το Ορθόδοξο) η εκλογή του Κύριλλου Β' στον Πατριαρχικό θρόνο τον Μάρτη 1845 αποτέλεσε την απαρχή μιας νέας εποχής. Από τον 16ο αιώνα μέχρι τότε, ο Πατριάρχης Ιεροσολύμων είχε έδρα την Κωνσταντινούπολη. Ο Κύριλλος επέλεξε να μείνει στην Ιερουσαλήμ και από τότε όλοι οι διάδοχοί του κάνουν το ίδιο.

Η νομική υπόσταση του Πατριαρχείου δεν του επέτρεπε να αγοράζει εύκολα γη. Οι μοναχοί όμως, δηλαδή τα μέλη της Αγιοταφίτικης Αδελφότητας, μπορούσαν σαν άτομα να αποκτήσουν περιουσία. Έτσι οι μοναχοί αγοράζαν γη στο όνομα τους, την εκμεταλλεύονταν, και με το θάνατο τους περνούσε στο Πατριαρχείο. Σαν αποτέλεσμα το Πατριαρχείο μέχρι σήμερα είναι ένας από τους μεγαλύτερους ιδιοκτήτες γης στο Ισραήλ.



Ο Αρχιγραμματέας του Πατριαρχείου Νικηφόρος Πετάσσης ήταν από τους πρώτους που έδωσαν το έναυσμα για την απόκτηση γης με αυτό τον τρόπο. Ο ίδιος αγόρασε πολλά κτήματα μεταξύ των οποίων το 1850 ήταν μια μεγάλη έκταση, έξω από την πύλη της Γιάφας, που μέχρι σήμερα είναι γνωστή σαν Νικηφορία.

Είναι η περιοχή όπου βρίσκονται το ξενοδοχείο King David και το YMCA.



**Αρχιμανδρίτης Ευθύμιος
Σκευοφύλακας Πανάγιου Τάφου**
(Πίνακας της Ελληνικής Λέσχης Ιεροσολύμων)

Τα σημαντικότερα αποκτήματα του Αρχιμ. Ευθύμιου

(Από βιβλίο που τυπώθηκε στο Πατριαρχικό
Τυπογραφείο, Αλεξάνδρεια - 1910)

Συγκεφαλαιούντες δὲ τὰ εἰρημένα πορίζομεθα τὸν ἐξῆς κα-
τάλογον τῶν σπουδαιοτέρων κτημάτων καὶ καθιδρυμάτων: -
α) 1880, Μονὴ τοῦ ἁγίου Γερασίμου παρὰ τὸν Ἱορδάνην
β) 1881, Μονὴ τοῦ Ἀβραάμ ἐν Ἱερουσαλὴμ
γ) 1884, Μονὴ τοῦ προφήτου Ἐλισαίου ἐν Ἱερουσῶ
δ) » , Ναὸς τῆς Μονῆς τοῦ ἁγ. Γεωργίου ἐν Ἱερουσαλὴμ
ε) » , Ναὸς τῆς Νεαπόλεως ἐν Σαμαρείᾳ
στ) 1885, Ξενὸν καὶ ἀγορὰ «Βηροαβεὲ» ἐν Ἱερουσαλὴμ
ζ) 1887, Ξενὸν τοῦ ἁγ. Ἰωάννου ἐν Ἱερουσαλὴμ
η) » , Ἀγορὰ «Ζαυφίε» ἐν Ἱερουσαλὴμ
θ) 1891, Κτῆμα μετὰ Νοσοκομείου καὶ Βηροαβεὲ
ι) 1892, Ξενὸν καὶ ἀγορὰ «Ζαυφίε» ἐν Ἱόππῃ
ια) 1893, Κτῆμα διὰ τὴν Θεολ. Σχολὴν τοῦ Σταυροῦ
ιβ) 1894, Μονὴ ἐν Τιβεραΐδι
ιγ) » , Ναὸς Μονῆς ἁγ. Αἰκατερίνης ἐν Ἱερουσαλὴμ
ιδ) 1899, Ἱερατικὴ Σχολὴ ἐν Ἱερουσαλὴμ
ιε) 1905, Πρακτικὴ Σχολὴ ἐν Ἱόππῃ
ιστ) 1907, Ναὸς ἁγ. Στεφάνου παρὰ τῇ Γεδσημανῇ.
Κατὰ τὸν Κατάλογον τοῦτον ὁ Σκευοφύλαξ Εὐθύμιος ὠρνεσε

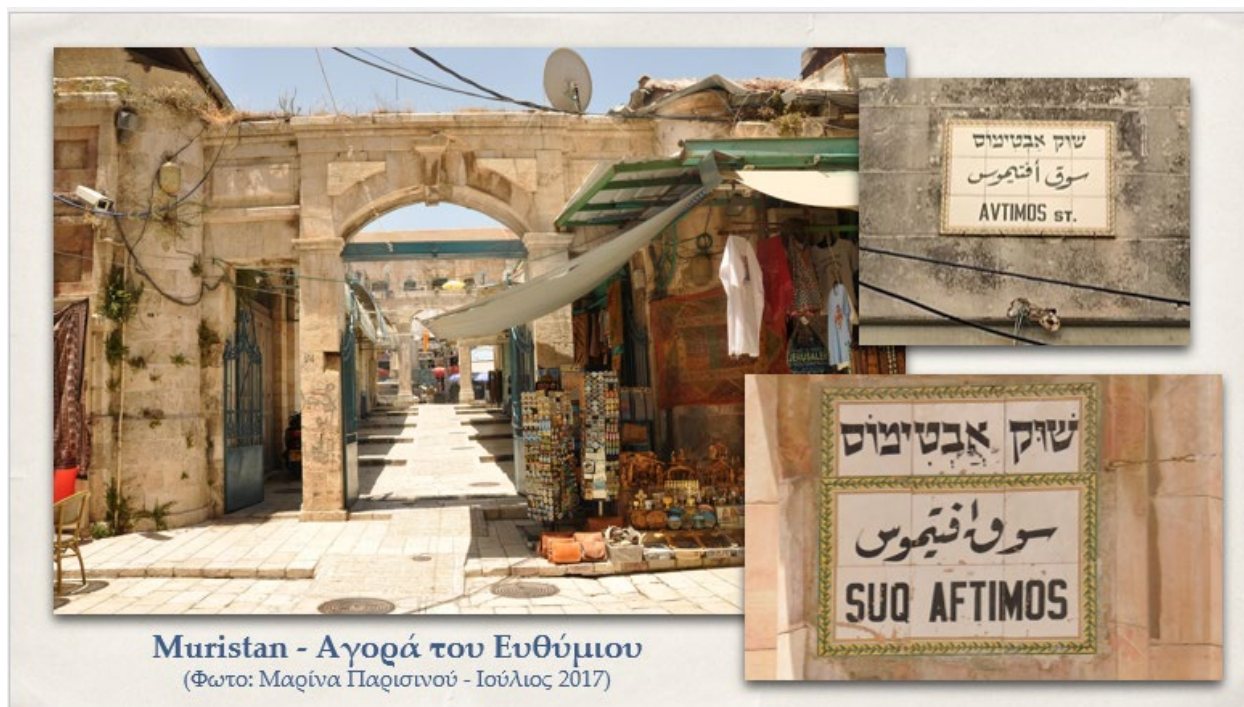
Η σημαντικότερη όμως φυσιογνωμία που συνέβαλε στην οικοδόμηση της Ιερουσαλήμ και της Ελληνικής κοινότητας ήταν ο Σκευοφύλακας του Πανάγιου Τάφου, Αρχιμανδρίτης Ευθύμιος.

Γεννήθηκε το 1843 στα Δαρδανέλια. Σε ηλικία 12 χρόνων, πήγε με την μητέρα του στα Ιεροσόλυμα, εισήλθε στην Αγιοταφίτικη Αδελφότητα και φοίτησε στη Θεολογική Σχολή του Σταυρού. Κατόπιν έγινε Παρασκευοφύλακας και το 1880 χρίστηκε Αρχιμανδρίτης. Με το θάνατο του Σκευοφύλακα Σεραφείμ πήρε τη θέση του. Ήταν δραστήριος, επίμονος και ακούραστος.

Θα χρειαζόμουν πολύ ώρα για να απαριθμήσω την περιουσία που συγκέντρωσε και τα έργα που εκτέλεσε σε όλη την Παλαιστίνη.



Αναστήλωσε παλιά μοναστήρια και δημιούργησε καινούργια. Έκτισε το πολυτελές ξενοδοχείο Grand New Hotel (σημερινό New Imperial) στην είσοδο της Παλιάς Πόλης.



Δημιούργησε την αγορά στο Muristan, δίπλα στο Ναό της Αναστάσεως, η οποία ακόμη φέρει το όνομα του: Suq Aftimos - δηλαδή η αγορά (Suq) του Ευθύμιου.

Το σημαντικό για το θέμα μας είναι η τεράστια συνεισφορά του στην δημιουργία της Ελληνικής κοινότητας με την αγορά μεγάλων εκτάσεων στις περιοχές που ονομάστηκαν Greek Colony, Baq'a και Καταμόνας στη νέα πόλη (δηλ. έξω από τα τείχη), και την οικονομική στήριξη που πρόσφερε.



Τα σκαλιά που οδηγούν
στο Ναό της Αναστάσεως
(Φωτο: American Colony)

Ας πάμε λίγο πίσω για να δούμε τι γίνεται με τους Έλληνες εκτός Πατριαρχείου.

Στα μέσα του 19ου αιώνα οι Έλληνες στην Ιερουσαλήμ ήταν ελάχιστοι και δεν είχαν συνοχή σαν κοινότητα. Γράφει ο Κωνσταντίνος Παπαστάθης, καθηγητής στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, και μεταφράζω:

«η απουσία μιας οργανωμένης δομής που να την διαχειρίζεται το ελληνικό κράτος για την ενότητά της, δεν οδήγησαν στην αποτελεσματική εγκαθίδρυση μιας διασπορικής κοινότητας με σαφή εθνικό χαρακτήρα».

Ο Παπαστάθης μας λέει πως σ' αυτό το στάδιο πολλοί από τους Έλληνες «σταδιακά ενσωματώθηκαν στην κυρίαρχη αραβική ομάδα».

Ο γραμματέας του Ελληνικού Προξενείου Κωνσταντίνος Μαυρίδης, που ήταν ιδιαίτερα σεβαστός στην κοινότητα, θεωρούσε πως πολλοί Έλληνες είχαν αραβοποιηθεί. Ο Παπαστάθης λέει πως υπήρχε και η αντίθετη πιθανότητα: Ορισμένοι «αραβοποιημένοι» Έλληνες να ήταν στην πραγματικότητα αυτόχθονες Άραβες, που είχαν πάρει ελληνική υπηκοότητα λόγω των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων.

Εδώ πρέπει να μιλήσουμε για τη διαφορά μεταξύ Ελλήνων και τους λεγόμενους Rum. Στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, Ρουμ, από το Ρωμικός, ονομαζόταν το μιλλέτ των Ορθόδοξων Χριστιανών, δηλ. όσοι βρισκόνταν υπό τη διοίκηση των ορθόδοξων πατριαρχείων και εκκλησιών. Ο όρος χρησιμοποιείτο και σε μετέπειτα χρόνια στην Παλαιστίνη - και μέχρι σήμερα - για να διαχωρίσει τους Έλληνες Ελληνορθόδοξους από τους Άραβες Ελληνορθόδοξους δηλ. οι Άραβες που ακολουθούν την Ελληνορθόδοξη εκκλησία αναφέρονταν σαν Ρουμ.

Οφείλω να αναφέρω πως υπήρχε μια διαμάχη μεταξύ του Πατριαρχείου και των Ρουμ που συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Αλλά είναι έξω από το θέμα μας.

Στα τέλη του 19ου αιώνα αυξάνεται ο αριθμός των Ελλήνων που φτάνουν στην Παλαιστίνη. Το Ελληνικό κράτος έχει πλέον μπει καλά στα σκαριά και οι Έλληνες μετανάστες, παρά τη στενή επαφή τους με τους ντόπιους Ορθόδοξους Άραβες, διατηρούν την ξεχωριστή ελληνική τους ταυτότητα και την αφοσίωσή τους στο νέο εθνικό κέντρο.

Δήμαρχοι της Ιερουσαλήμ
1863-1918
 (Από το βιβλίο Hamidian Palestine
 του Johann Büssow - 2011)

Dates in office (when known)	Name	Remarks
1863-1867	'Abd al-Rahmān Efendi al-Dajāni al-Diawūdi	
1867	Rafadulo (Dimitri) Astiriyadis Efendi	Dragoman of governor Nazif Pasha, who appointed him.
1869	'Abd al-Rahmān Efendi al-Dajāni al-Diawūdi	
1869	Mūsā Fayḍī (Fayḍallāh) al-'Alami	
1869	'Abd al-Salām b. Abū l-Su'ūd	
1870-1876	Yusuf Ziya Pasha al-Khalīdī	1864-1868 kazyamakam of Jaffa. Under al-Khalidī's leadership, the municipality acquires new responsibilities in town planning and hygiene, and takes over management of the road to Jaffa. 1877-1878 member of Ottoman parliament, 1878-1879 second term in office as mayor of Jerusalem. Probably interim mayors during Yusuf Ziya al-Khalīdī's absence. A time of heated rivalry between the Khalīdī and Husaynī families.
	'Abd al-Qādir al-Khalīlī Abū l-Hudā	
1876	'Umar al-Husaynī	
	'Abd al-Salām Pasha al-Husaynī	
	Salīm Shākīr al-Husaynī	
1877	Shahīda Fayḍallāh al-'Alami	
1877-1878	Rafadulo (Dimitri) Astiriyadis Efendi	
1878-1879	Yusuf Ziya Pasha al-Khalīdī	Dismissed after dissensions with governor Ra'uf after seven months in office. See entry for 1870.
1879	Salīm Shākīr al-Husaynī	End of a long period of Khalīdī dominance in municipal politics.
1879-1881	Mūsā Fayḍī al-'Alami	d. 1881. Father of Fayḍī al-

Από τα πρώτα Ελληνικά ονόματα που ακούγονται είναι αυτό του Rafadulo (Dimitris) Astiriyadis Effendi που ήταν από τους πρώτους δημάρχους της πόλης. Ήταν ο δραγομάνος του κυβερνήτη Nafiz Pasha ο οποίος τον διόρισε στη θέση το 1867 και ξανά το 1877-78.

Άλλα ονόματα που συναντούμε στα μέσα του 19ου αιώνα είναι του γιατρού Χαράλαμπου Μαζαράκη ο οποίος διεύθυνε ένα εβραϊκό νοσοκομείο και παράλληλα ασκούσε καθήκοντα Έλληνα προξένου. Επίσης του γιατρού Φιλοκτήτη Νέγρη που δημοσίευσε έκθεση για τη χολέρα στην Παλαιστίνη.

Πολύ πιο γνωστός ήταν ο γιατρός Φώτιος Ευκλείδης.



**Δρ Φώτιος Ευκλείδης
με τις κόρες του**
(Από άρθρο στο
Journal of Palestine Studies)



**Το κτίριο του Οθωμανικού δημοτικού
νοσοκομείου στο Jaffa Road**

Γεννήθηκε στην Προύσα το 1864 και σπούδασε ιατρική στην Κωνσταντινούπολη. Το 1891 οι Οθωμανοί του αναθέσαν τη διεύθυνση του νεοσύστατου δημοτικού νοσοκομείου της Ιερουσαλήμ, το οποίο ίδρυσαν σε ένα μεγαλοπρεπές σπίτι στο Jaffa Road.

Έγινε γνωστός σαν Dr Photios. Παντρεύτηκε μια Ελληνίδα από την Κωνσταντινούπολη, τη Μαρία Ξανθοπούλου, που γνώρισε στην Ιερουσαλήμ, και κάναν δύο κόρες και ένα γιό. Η μεγαλύτερη, η Ελένη, γεννήθηκε το 1897.



Από αριστερά: **Σπύρος Χούρης, Δρ Νικόλαος Σπυρίδων**
(Συλλογή Μαριάννας Σπυριδών-Bannayan)

Ο Dr Photios ανέθεσε στον αρχιτέκτονα Σπύρο Χούρη (λίγο μυστήρια φιγούρα, μάλλον Έλληνας της Αιγύπτου) να κτίσει για την οικογένεια ένα σπίτι στη Μαμίλλα, το εμπορικό κέντρο έξω από την πύλη της Γιάφας. Η Μαρία όμως δεν ήταν τύπος οικογενειακός, της άρεσε η διασκέδαση, και έτσι όταν τα παιδιά ήταν ακόμη μικρά, εγκατέλειψε την οικογένεια και κατέληξε στο Λουτράκι όπου λέγεται πως... άφησε εποχή.

Την Ελένη και τα αδέρφια της Κλειώ και Αλέξανδρο μεγάλωσε μια Ρωσίδα φροντίστρια, και το ζεύγος Σπυρίδων που ήταν οικογενειακοί φίλοι.

Η οικογένεια του γιατρού Νικόλαου Σπυρίδωνος, ο οποίος ήταν διευθυντής του νοσοκομείου του Πατριαρχείου, εγκαταστάθηκε στην Ιερουσαλήμ στα μέσα του 19ου αιώνα. Τα παιδιά του είχαν περίπου τις ίδιες ηλικίες με τα παιδιά του Ευκλείδη - ο γιός του Σπύρος γεννήθηκε το 1894 - και έτσι μεγάλωσαν μαζί.

Ας δούμε τώρα την οικογένεια μου.

Ο προ-
παππούς μου
Γιάννης
Schtakleff



Ο προ-προ-παππούς μου George Schtakleff
με τη δεύτερη του γυναίκα και όλα τα παιδιά του - περ. 1900

Ο προ-παππούς μου Γιάννης Schtakleff γεννήθηκε στην Ιερουσαλήμ το 1879. Οι γονείς του ήταν Σλάβοι από το Τέτοβο της τωρινής Βόρειας Μακεδονίας. Ο πατέρας του είχε πάει στην Ιερουσαλήμ γύρω στο 1860 σαν προσκυνητής και βλέποντας πως υπήρχαν ευκαιρίες για δουλειά, επέστρεψε στο Τέτοβο και έφερε μαζί του τον μεγαλύτερο του αδελφό. Άρχισαν αλευρόμυλους και φούρνους, τους οποίους κατόπιν ανέλαβαν τα παιδιά τους. Προμήθευαν τον Οθωμανικό στρατό με αλεύρι και ψωμί, και κάναν καλές δουλειές.



Το 1902 σε μια παράσταση ενός περιοδεύοντος θεατρικού θιάσου από την Κωνσταντινούπολη, ο Γιάννης είδε στην σκηνή την Ευγενία (άλλως Eugenie - προφέραν στα γαλλικά), πρωταγωνίστρια και κόρη του θιασώτη Ανέστη Αγαθόπουλου. Την ερωτεύθηκε, ζήτησε το χέρι της, ο Ανέστης του είπε, πάρτη ολόκληρη, και έτσι το 1902 ο Γιάννης και η Eugenie παντρεύτηκαν. Σαν αποτέλεσμα αυτό το κλαδί του δέντρου των Schtakleff εξελληνίστηκε.

Το 1905 γεννήθηκε το πρώτο τους παιδί, η Παρασκευή, άλλως Βίτσα που ήταν η γιαγιά μου. Ακολούθησαν άλλα 4 παιδιά: ο Κωνσταντίνος (Κώκας), η Μαρίκα, ο Φερδινάνδος (Νάντος) και ο Νικόλας (Κόλιας).



Ο παππούς μου, Μανώλης Κασώτης, γεννήθηκε στο Μαραθόκαμπο της Σάμου το 1883 και ήταν παπαδοπαίδι, γιός του Παπά-Βασίλη και της Κυράνης. Σε ηλικία 12 χρονών, δηλ. περίπου τη χρονιά που γεννήθηκε η Βίτσα, πιθανόν με το θάνατο του πατέρα του, πήγε στην Ιερουσαλήμ υπό την προστασία του θείου του, του Ελληνορθόδοξου Πατριάρχη Ιεροσολύμων Δαμιανού Α'.

Ο Δαμιανός, κατά κόσμο Δημήτρης Κασώτης, έγινε πατριάρχης το 1897. Ο Μανώλης μεγάλωσε στο μοναστήρι του πατριαρχείου και φοίτησε στην ιερατική σχολή. Κατόπιν ο Δαμιανός τον έστειλε στην Αθήνα για να σπουδάσει. Μετά από 2-3 χρόνια επέστρεψε στην Παλαιστίνη χωρίς να συμπληρώσει τις σπουδές του. Η μητέρα μου έλεγε πως ήταν γιατί ο Πατριάρχης τον ήθελε κοντά του. Υποψιάζομαι όμως πως ήταν λόγω της έναρξης του Α' Παγκόσμιου Πολέμου.

Δούλεψε για ένα-δύο χρόνια στο ιδιαίτερο γραφείο του Πατριάρχη, και κατόπιν ο Δαμιανός του ανέθεσε τη διαχείριση του κτήματος Breij, γύρω στα 30 χλμ. δυτικά της Ιερουσαλήμ. Με έκταση περίπου 18 τχλ. ήταν το μεγαλύτερο κτήμα του Πατριαρχείου και είχε αγοραστεί επί Κυρίλλου. Έτσι ο Μανώλης έγινε αγρότης και η μετέπειτα οικογένεια του είχε ωραιότατες αναμνήσεις από το Breij.



Άλλη περίπτωση συγγενών Αγιοταφίτων ήταν οι Γαϊτανόπουλοι.

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, ο Αρχ. Ευθύμιος φέρνει από τα Δαρδανέλια τρία ανίψια του, τα αδέλφια Δημήτρη Γαϊτανόπουλο με τη σύζυγο του Εριφύλη, την Καλλιόπη με τον σύζυγο της Γιώργο Ιωαννίδη, και τον Χριστάκη με τη σύζυγο του Ευφροσύνη. Αν το όνομα Γαϊτανόπουλος σας λέει κάτι είναι γιατί ο Δημήτρης και η Εριφύλη είναι οι παππούδες της γνωστής παλιάς ηθοποιού του ΘΟΚ Τζένης Γαϊτανοπούλου.

Σύμφωνα με την ιστορία της οικογένειας, ο Δημήτρης ήταν μαραγκός και έφτιαξε τους σκάμνους του Ναού της Αναστάσεως.



Ο Χριστάκης ήταν φαρμακοποιός και είχε φαρμακείο στην είσοδο της παλιάς πόλης, στη Πύλη της Γιάφας.



Ο Γιώργος Λουϊζίδης ήταν περίπτωση οικονομικού μετανάστη από την Κύπρο. Το 1872 έφτασε στη Γιάφα σε αναζήτηση εργασίας. Προσλήφθηκε σε ένα καφενείο όπου σε 5 χρόνια είχε γίνει συνέταιρος. Τρία χρόνια μετά άνοιξε δικό

του καφενείου και μικρό μπακάλικο. Αργότερα άρχισε και μια βιομηχανία εμφιάλωσης αλκοολούχων ποτών.

Δώδεκα χρόνια μετά, επέστρεψε στην Κύπρο, παντρεύτηκε την Άννα Μίτσινγκα από τη Λευκωσία, και την πήρε μαζί του πίσω στη Γιάφα όπου κάνανε 5 γιούς και 2 κόρες.

Με την αρχή του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου, ο Γιώργος με δύο από τους γιούς του και τις κόρες του κατέφυγαν στην Κύπρο ενώ οι άλλοι τρεις γιοί πήγαν στην Ελλάδα, Γαλλία και Αφρική. Υποψιάζομαι πως ίσως να ήταν για να αποφύγουν στρατολόγηση στον Οθωμανικό Στρατό. Με το τέλος του πολέμου επέστρεψαν όλοι στην Παλαιστίνη όπου συνέχισαν τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες με βάση την Ιερουσαλήμ.



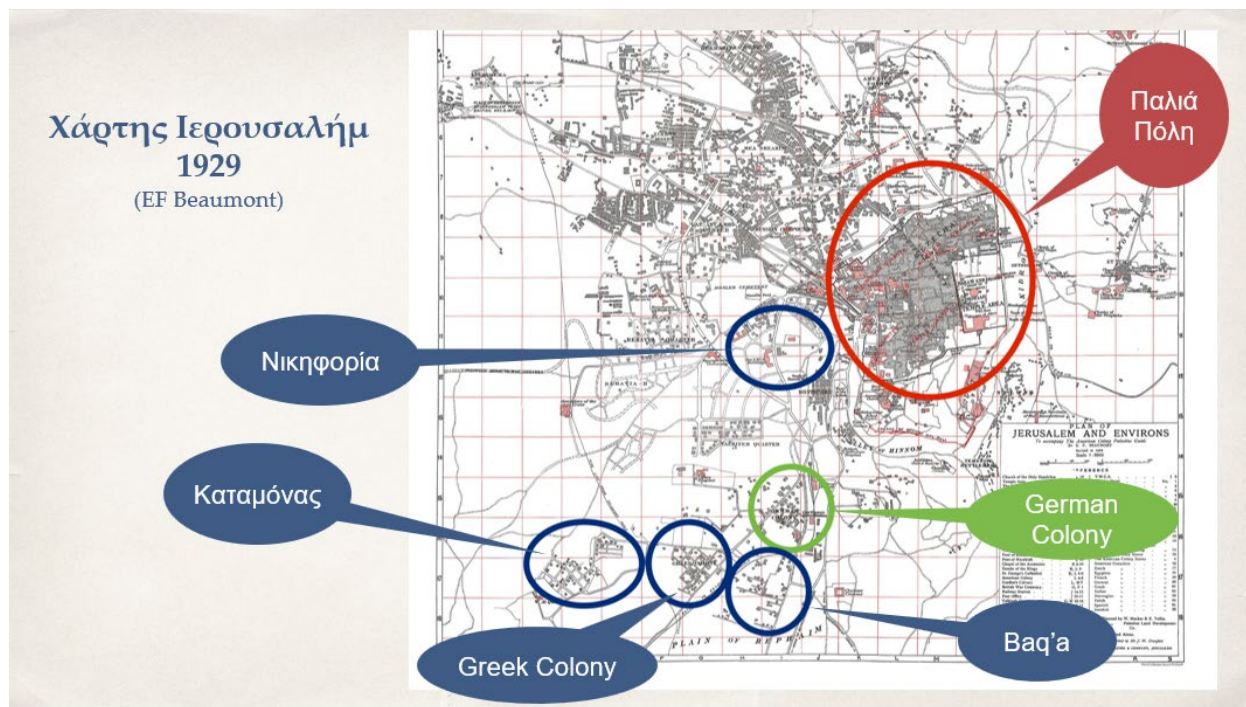
Ένας άνθρωπος που έγραψε πολλά για την Ιερουσαλήμ ήταν ο μακαρίτης οδοντογιάτρους Γιάννης Τλήλ που είχα την τύχη να γνωρίσω το 2015. Η μητέρα του, Ελληνίδα από τη Μάδυτο, πήγε στην Ιερουσαλήμ πριν το 1915 και παντρεύτηκε τον οδοντογιάτρου Νικόλα Τλήλ που ήταν Ρουμ και είχε στενές σχέσεις με το Πατριαρχείο. Ο Γιάννης γεννήθηκε το 1928, επίσης σπούδασε οδοντογιάτρου και συνέχισε τις στενές σχέσεις με το Πατριαρχείο.

Το βιβλίο του I Am Jerusalem είναι ένας θησαυρός.



Στο μεταξύ η Ελληνική παροικία μεγάλωνε. Με πρωτοβουλία του Έλληνα Γενικού Πρόξενου, το 1902 ιδρύθηκε ο Όμιλος Ευποιΐα που διοικείται από μια πενταμελή Επιτροπή: τους ΚΝ Μαζαράκη, Δρ. Νικόλαο Σπυριδών, Δρ. Φώτιο Ευκλείδη, τον φαρμακοποιό Χριστάκη Γαϊτανόπουλο και τον καθηγητή Κωνσταντίνο Ηλιάδη.

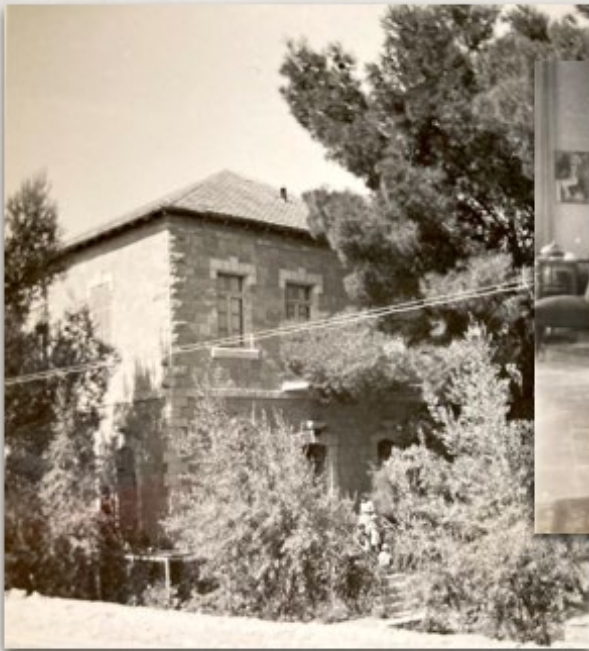
Σκοπός ήταν η δημιουργία μια συνοικίας όπου θα συγκεντρώνονταν οι Έλληνες. Μαζέψαν χρήματα με διάφορους τρόπους - με λαχνούς, με εκκλήσεις σε Έλληνες άλλων παροικιών ανά τον κόσμο, όπως και σε Έλληνες προσκυνητές που επισκέπτονταν τους Άγιους Τόπους. Για να συμπληρώσουν το ποσό που χρειάζονταν, ζήτησαν δάνειο από τον Αρχιμανδρίτη Ευθύμιο που το παρείχε πρόθυμα. Στη συνέχεια, έχοντας γίνει θερμός υποστηρικτής του έργου, τους το χάρισε.



Με αυτά τα χρήματα, ο Όμιλος αγόρασε μια μεγάλη έκταση γης δίπλα από το German Colony, η οποία διαχωρίστηκε σε περίπου 90 οικόπεδα που διατέθηκαν με κλήρο στα μέλη του Ομίλου, με πολύ ευνοϊκούς όρους. Τα πρώτα 20 σπίτια, γράφει ο Γιάννης Τληλ, σχεδιάστηκαν από τον Σπύρο Χούρη.

Σε ένα μεγάλο κομμάτι στο κέντρο χτίστηκε, επίσης από τον Σπύρο Χούρη, η Ελληνική Λέσχη όπου μαζευόταν η κοινότητα.

Σε κατοπινό στάδιο προστέθηκε άλλο κομμάτι γης, πάλι με τη βοήθεια του Αρχιμανδρίτη Ευθύμιου, που χωρίστηκε σε 60 οικόπεδα.



**Οικία Γαϊτανοπούλου
Βαγ'α, Ιερουσαλήμ**

Σε ένα από αυτά τα οικόπεδα στη Βαγ'α, στις αρχές του 20ου αιώνα ο Δημήτρης Γαϊτανόπουλος έκτισε ένα μεγάλο σπίτι όπου έμεινε με τα 6 παιδιά του. Ένα μέρος του σπιτιού ανήκει ακόμη στην οικογένεια όπου κατοικεί ο εγγονός του Δημήτρη, σήμερα πολύ γνωστός μουσικός της jazz στο Ισραήλ.



←
**Τα παιδιά του
Δρ Φώτιου Ευκλείδη:
Ελένη, Αλέξανδρος,
Κλειώ**
(Συλλογή Μαριάννας
Σπυριδών-Bannayan)

→
**Η διαθήκη του
Δρ Φώτιου Ευκλείδη
8 Απριλίου 1916**
(Από την Ελληνική Δέσχη
Ιεροσολύμων)



Το 1916 ο Dr Photios υπέκυψε στην επιδημία τύφου που μάστιζε εκείνη την εποχή τον τόπο. Στη διαθήκη του άφησε μεγάλη περιουσία στα παιδιά του ενώ παράλληλα έδωσε οδηγίες στον Σπύρο Χούρη να τους σχεδιάσει ένα σπίτι στο Greek Colony, το οποίο κτίστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1920. Τα παιδιά του έζησαν εκεί μέχρι το θάνατο τους, μετά το 1948.

Ο Παπαστάθης γράφει πως με την έναρξη του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου, οι Οθωμανοί θεώρησαν τους Έλληνες «πέμπτη φάλαγγα» και θέσανε την ηγεσία της κοινότητας υπό κράτηση, ενώ πολλοί Έλληνες εξορίστηκαν παρά τις προσπάθειες του Πατριαρχείου να τους προστατεύσει.

Βρετανική Περίοδος



Στις 11 Δεκεμβρίου 1917, ο Βρετανός στρατηγός Edmund Allenby μπήκε στην Ιερουσαλήμ από την πύλη της Γιάφας, κήρυξε στρατιωτικό νόμο και διαβεβαίωσε τους πιστούς και των τριών θρησκειών πως θα διατηρήσει όλα τα έθιμα και τις διευθετήσεις που είχαν μεταξύ τους.

Ο στρατιωτικός νόμος έληξε με την άφιξη του πρώτου Υπατού Αρμοστή το 1920. Τον Σεπτέμβρη 1923 άρχισε επίσημα η λεγόμενη Εντολή της Κοινωνίας των Εθνών (British Mandate).

Οι αντικρουόμενες προσδοκίες και υποσχέσεις που προέκυψαν από τη Διακήρυξη Μπάλφουρ του 1917 και από την αλληλογραφία νωρίτερα των

McMahon - Hussein είχαν σαν αποτέλεσμα την κλιμάκωση των εντάσεων μεταξύ των αραβικών και εβραϊκών κοινοτήτων στην περίοδο της Εντολής.

Η συνεχής αύξηση της εβραϊκής μετανάστευσης, ιδιαίτερα τη δεκαετία του 1930, οδήγησε σε αραβικές διαμαρτυρίες.



Η Μεγάλη Παλαιστινιακή Εξέγερση 1936-39

(Φώτο: The Palestinian Museum)

Το αποκορύφωμα ήταν η Μεγάλη Παλαιστινιακή Εξέγερση 1936-1939 που η Βρετανία κατέστειλε με στρατιωτική βία.

Στη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου υπήρξε σημαντική ύφεση στις συγκρούσεις αλλά με το τέλος του πολέμου η Βρετανία αντιμετώπισε αυξανόμενη πίεση και από τις δύο κοινότητες της Παλαιστίνης. Αδυνατώντας να βρει λύση, ανακοίνωσε την πρόθεση της να αποσυρθεί και παρέπεμψε το παλαιστινιακό ζήτημα στον νεοσύστατο Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών. Το Νοέμβριο 1947 ο ΟΗΕ ψήφισε τη διχοτόμηση της Παλαιστίνης. Η Βρετανική Εντολή έληξε τον Μάιο 1948 ενώ είχε ήδη ξεσπάσει ο πρώτος αραβοϊσραηλινός πόλεμος.

Βρετανική απογραφή πληθυσμού - 1922

POPULATION OF PALESTINE BY RELIGIONS

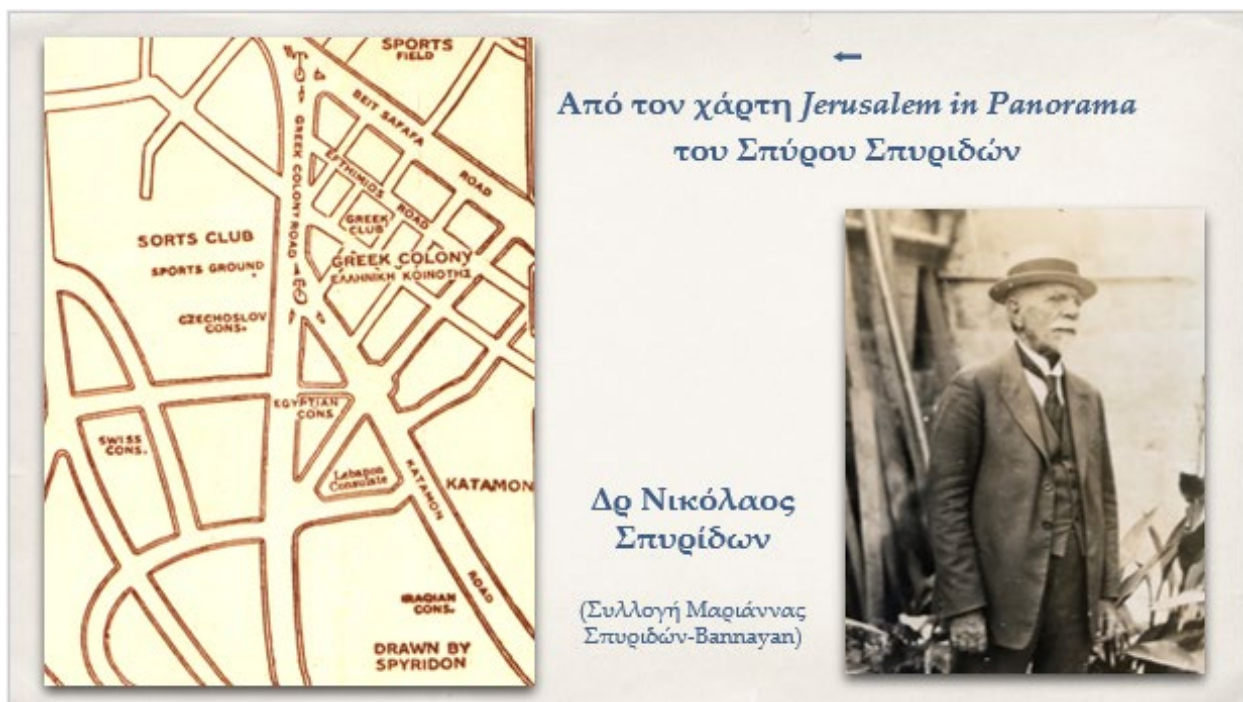
Religions.	Southern District	District of Jerusalem-Jaffa	District of Samaria	Northern District	Total.	Percentage
Mohammedans	198,928	155,333	132,453	104,176	590,890	78.03
Jews	858	62,517	747	19,672	83,694	11.06
Christians	1,120	42,685	2,306	19,913	73,024	9.74
Druses	11	8	3	7,006	7,028	.92
Samaritans	—	8	155	—	163	.02
Bahá'is	—	—	1	264	265	.03
Metawilehs	3	—	—	153	156	.02
Hindus	—	1,342	212	—	1,554	.19
Sikhs	—	405	3	—	408	.05
Total	200,920	262,198	135,800	158,184	757,102	

POPULATION OF MUNICIPAL AREAS

Municipality	Mohammedans	Jews	Christians	Druses	Samaritans	Bahá'is	Metawilehs	Hindus	Sikhs	TOTAL
Jerusalem	13,413	33,971	14,699	6	—	—	—	684	5	62,578
Jaffa	90,090	90,152	6,850	—	8	—	—	—	—	187,090
Haifa	9,777	6,520	8,963	12	—	152	—	—	—	25,324
Gaza	16,722	54	701	—	—	—	3	—	—	17,480
Hebron	16,074	430	73	—	—	—	—	—	—	16,577
Nablus	15,238	16	344	2	147	—	—	—	—	15,947

Σύμφωνα με την πρώτη απογραφή πληθυσμού των Βρετανών, το 1922 ο συνολικός πληθυσμός της Παλαιστίνης ήταν 757χλ. Οι Μουσουλμάνοι αποτελούσαν 78%, οι Εβραίοι 11% και οι Χριστιανοί σχεδόν 10%. Οι ελληνόφωνοι ανέρχονταν σε 1315.

Στην κοινότητα λένε συχνά πως στα τελευταία χρόνια της Βρετανικής Εντολής υπήρχαν 7 χιλ. Έλληνες στην Ιερουσαλήμ, αλλά δεν έχω βρει πουθενά κάτι που να το τεκμηριώνει. Ο Παπαστάθης γράφει πως το 1945 υπήρχαν 2000 Έλληνες στη Παλαιστίνη από τους οποίους οι 1500 μένανε στην Ιερουσαλήμ.



Με το τέλος του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου, οι εξόριστοι Έλληνες είχαν επιστρέψει στην Ιερουσαλήμ σε άσχημη οικονομική κατάσταση, πράγμα που οδήγησε στην πώληση 2/3 των οικοπέδων του Greek Colony. Παρόλα αυτά, η Ελληνική παροικία άρχισε να ευδοκίμει κάτω από τους Άγγλους και να δημιουργεί διάφορα σωματεία και οργανώσεις.

Στην προσπάθεια να δημιουργηθεί μια επίσημη Ελληνική Κοινότητα με στήριξη από το Ελληνικό Κράτος επενέβη ο Πατριάρχης Δαμιανός που θεωρούσε το Πατριαρχείο τον μόνο εκπρόσωπο του ελληνικού έθνους στην Παλαιστίνη. Σαν αποτέλεσμα το σωματείο που ιδρύθηκε το 1922 ονομάστηκε Ελληνική Λέσχη, με πρώτο πρόεδρο τον γιατρό Σπυριδών.

Βασικοί σκοποί της Λέσχης ήταν η ενότητα του ελληνικού πληθυσμού της Ιερουσαλήμ, η διατήρηση και επέκταση του Greek Colony, και η ίδρυση σωματείων προς όφελος της παροικίας. Το προξενείο συνέδραμε σε κάποιο βαθμό χωρίς να έχει κύριο λόγο, ενώ η Ελληνική κυβέρνηση παρείχε περιοδική στήριξη.



Το σχολείο της Βίτσας: Notre Dame de Sion

(Φωτο: Μαρίνα Παρισινού - Ιούλιος 2014)



Βίτσα Schtakleff

σε ηλικία 16 ετών

Όταν μπήκαν οι Άγγλοι στην Ιερουσαλήμ η γιαγιά μου ήταν 12 χρονών και φοιτούσε στο γαλλικό σχολείο καθολικών καλογριών Notre Dames de Sion στην Παλιά Πόλη. Μιλούσε Ελληνικά στο σπίτι, Γαλλικά στο σχολείο και Αραβικά εκτός σπιτιού. Έπαιζε και εξαιρετικό πιάνο και συχνά ψυχαγωγούσε τους ξένους συνεργάτες του πατέρα της. Όταν μεγάλωσε, ο δάσκαλος της του πιάνου ήθελε να την παντρευτεί - αλλά επενέβη η τύχη.

Το 1922 οι δουλειές του Γιάννη δεν πήγαιναν καλά γιατί οι στενές σχέσεις που είχε με τους Οθωμανούς δημιούργησαν καχυποψίες στους Άγγλους ώστε να μη θέλουν να συνεργαστούν. Ο Γιάννης αποφάσισε να πάρει την οικογένεια στην Κωνσταντινούπολη για να εισπράξει τα χρέη των Οθωμανών. Η Βίτσα είχε γνωρίσει τον Μανώλη - πιθανότατα στη Λέσχη - και όταν του ανακοίνωσε πως επρόκειτο να φύγει, ο Μανώλης έσπευσε στον Γιάννη να ζητήσει το χέρι της.

Τον Αύγουστο 1922 ο Μανώλης και η Βίτσα παντρεύτηκαν παρά τις αντιρρήσεις της Κυράνης, της Σαμιώτισσας μητέρας του Μανώλη, που κατέπλευσε στην Ιερουσαλήμ άρον-άρον για να μην αφήσει το γιό της να παντρευτεί... Βουλγάρα.

Η Βίτσα εγκατέλειψε την κοσμοπολίτικη ζωή της στην Ιερουσαλήμ και έγινε σύζυγος αγρότη στο Breij. Η Κυράνη έμεινε μαζί τους μέχρι το θάνατο της και θάφτηκε εκεί.



Η ζωή στο Breij ήταν πολύ μοναχική. Καλύτερεψε κάπως όταν ο Μανώλης αγόρασε ένα πιάνο για τη Βίτσα με την άφιξη της πρώτης τους κόρης, της Βάσως τον Ιούνιο 1924.

Ο Μανώλης αντιλήφθηκε πως μεγαλώνοντας η οικογένεια του θα χρειαζόταν μια βάση στην πόλη, κοντά σε σχολεία. Έτσι τον Απρίλη 1926 αγόρασε ένα νεόκτιστο σπίτι στο Καταμόνας, απ' αυτά που είχε πάρει με κλήρο ο Κωνσταντίνος Ηλιάδης, και το νοίκιασε στην οικογένεια Χριστοφόρου.

Ο Μιχαλάκης Χριστοφόρου, Κύπριος την καταγωγή, γεννήθηκε στη Γιάφα. Ο πατέρας του είχε εγκατασταθεί στην Παλαιστίνη το 1871 και ανέπτυξε έντονη εμπορική δραστηριότητα. Ο Μιχαλάκης είχε ένα από τα μεγαλύτερα καταστήματα αποικιακών στην Ιερουσαλήμ και κατόπιν και εστιατόριο. Η γιαγιά μου αστειευόταν πώς έπαιρναν από εκείνον το νοίκι για το σπίτι και του το δίναν πίσω για τα ψώνια.

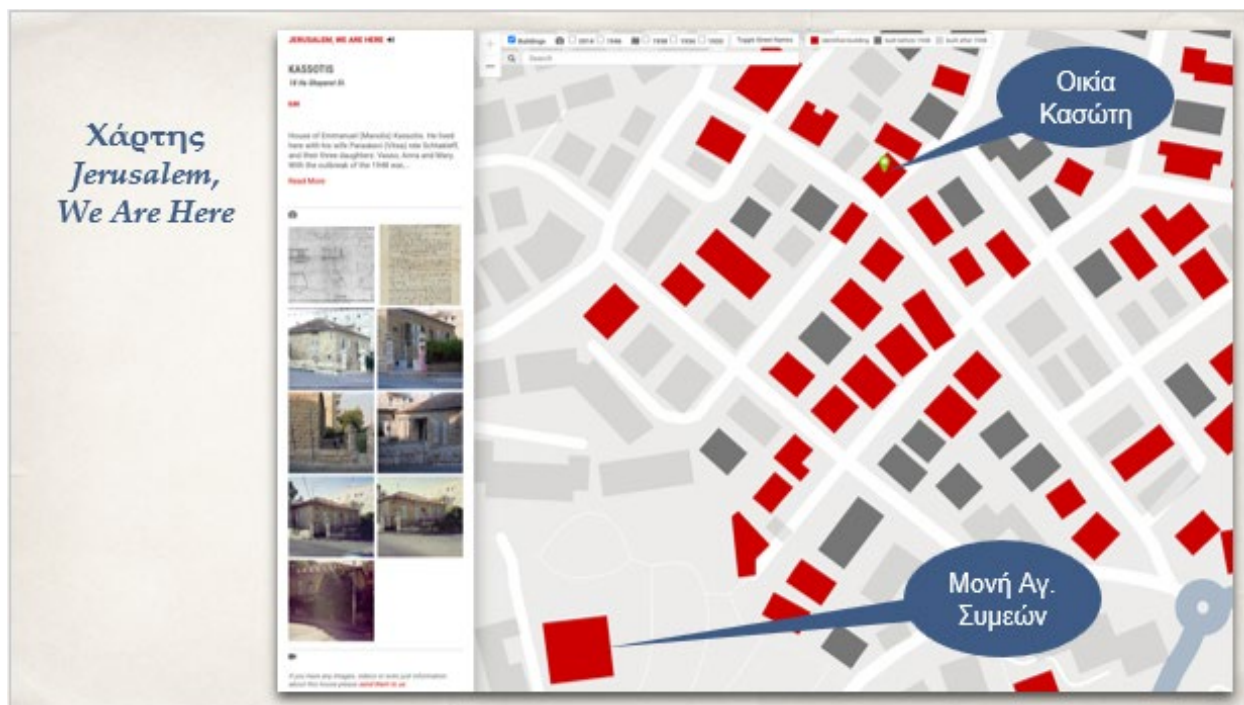
Στα πρώτα σχολικά της χρόνια, η Βάσω ήταν εσώκλειστη στο γερμανικό σχολείο καλογριών Schmidt και περνούσε τα Σαββατοκύριακα με τον Γιάννη και την Eugenie που είχαν επιστρέψει στην Ιερουσαλήμ.



Βάσω κ Άννα Κασώτου - 1930
(Φωτο: David Abdo)

Με τη γέννηση της μαμάς μου Άννας τον Ιανουάριο 1930, η οικογένεια Κασώτη νοίκιασε ένα σπίτι στο Greek Colony και ο Μανώλης πηγαινοερχόταν στο Breij.

Η πρώτη ανάμνηση της Άννας ήταν: τριών χρονών, να την κρατά ο Μανώλης από το χέρι και να στέκονται έξω από ένα γωνιακό πέτρινο σπίτι στο Καταμόνας το οποίο ανακαινιζόταν, και να της εξηγεί πως αυτό θα γινόταν το παντοτινό τους σπίτι. Έτσι ελπίζανε... Στο σπίτι αυτό γεννήθηκε το 1935 και το τελευταίο παιδί της Βίτσας και του Μανώλη, η Μαίρη.



Το σπίτι στο Καταμόνας ήταν δύο τετράγωνα μακριά από την εκκλησία του Άγιου Συμεών όπου εκκλησιάζονταν συνήθως οι Έλληνες του Greek Colony. Απέναντι τους ήταν οι Siniora που είχαν εργοστάσιο αλλαντικών και διαγωνίως οι Moushabek - αραβικές οικογένειες. Πίσω ήταν ένα μεγάλο διώροφο σπίτι όπου μένανε οι οικογένειες Μαυρομιχάλη και Φιλαλήθη. Η κόρη των Μαυρομιχάλη, Ειρήνη, παντρεύτηκε τον Ευγένιο Φιλαλήθη που ήταν από τους ιδρυτές της κοινότητας. Πιο πίσω ήταν το σπίτι των Βαρελτζή. Και απέναντι τους η Αντιγόνη Chamberlaine με ένα ωραίο κήπο.



**Μαρίκα και Ευθύμιος Γαϊτανοπούλου με τις κόρες τους,
Φύλη και Τζένη - Ιερουσαλήμ 1938-41**

Το 1932 οι Κασώτες και Γαϊτανόπουλοι συμπεθερέψαν όταν η Μαρίκα, αδελφή της Βίτσας, παντρεύτηκε το γιό του Δημήτρη, Ευθύμιο. Κάναν δύο κόρες: τη Φύλη - Εριφύλη από τη γιαγιά Γαϊτανοπούλου - και τη Τζένη που πήρε το όνομα - και προφανώς το ταλέντο - της ηθοποιού γιαγιάς της Eugenie - Ευγενίας.



**Οι ξαδέλφες
Γαϊτανοπούλου
και Κασώτη στο
Καταμόνας**

**Φύλη-Τζένη-
Άννα-Μαίρη**

Η Άννα και η Μαίρη ήταν πολύ συνδεδεμένες με τις ξαδέλφες τους. Μένανε και αρκετά κοντά και περνούσαν πολύ χρόνο μαζί.



Τη χρονιά που παντρεύτηκαν οι παππούδες μου, το 1922, ο Γιώργος Λουϊζίδης με τους τρεις γιούς του δημιούργησε το συνεταιρισμό George Louisidis et Fils (και υιοί - στα Γαλλικά) με παραρτήματα στη Γιάφα και Χάιφα. Το κυρίως κατάστημα ήταν στην Ιερουσαλήμ, στην εμπορική περιοχή Mamilla, και το διαχειρίζονταν ο Στέλιος και ο Αντώνης. Ο μικρότερος γιός είχε μυροπωλείο στο Τελ-Αβίβ.



Κούλα και Στέλιος Λουϊζίδη με τον γιό τους Γιώργο - Γιάφα 1930

Το 1929 σένα ταξίδι στο Κάιρο, ο Στέλιος γνώρισε την Παρασκευή (Κούλα) Πατσαλίδου της οποίας ο πατέρας ήταν Κύπριος και η μητέρα από τη Σέριφο. Ο Στέλιος και η Κούλα παντρεύτηκαν εκείνη τη χρονιά στη Γιάφα όπου και κάναν τα πρώτα 2 παιδιά τους, τον Γιώργο και την Έλλη. Το 1938, όταν η Έλλη ήταν 3 χρονών, οι οικογένεια μετακόμισε στην Ιερουσαλήμ και ενοικίασε ένα σπίτι στην Βαγ'α, όπου γεννήθηκε το τρίτο τους παιδί, η Αννούλα.



**Το σπίτι των Σ. Λουϊζίδη στη Βαγ'α
Ιεροσόλυμα 2014**



**Στρατής Γαϊτανόπουλος
με την αδελφή και τη μητέρα του**

Το σπίτι ήταν σχεδόν απέναντι από εκείνο των Γαϊτανόπουλων. Ο Στρατής Γαϊτανόπουλος, άλλος γιός του Δημήτρη, είχε σπουδάσει μουσική και έδινε μαθήματα πιάνου. Η Έλλη ήταν μια από τις μαθήτριες του και θυμάται να κάνει πρακτική και να περνά ο Στρατής από έξω και να της κτυπά το παράθυρο όταν έκανε λάθη!



Με το θάνατο του Δαμιανού, άνοιξε ο δρόμος για την Ελληνική Κοινότητα που ιδρύθηκε το 1938 με πρώτο πρόεδρο τον Θεμιστοκλή Σαούλη.

Οι διάφορες οργανώσεις που είχαν δημιουργηθεί νωρίτερα ενσωματώθηκαν στην Κοινότητα σαν τμήματα της, όπως πχ. η Φιλόπτωχος Ελληνική Αδελφότης που είχε ιδρυθεί το 1921.



Την ίδια χρονιά είχε δημιουργηθεί επίσης η Ομάδα Ελλήνων Προσκόπων η οποία μετά τη δημιουργία της Κοινότητας ενοποιήθηκε με τον Αθλητικό Σύλλογο Ηρακλή που είχε ιδρυθεί το 1928.

Η Ένωση Ελληνίδων Κυριών ιδρύθηκε το 1924 από τη Φωτεινή Μαυρομιχάλη με πρώτη πρόεδρο τη σύζυγο του Δρ. Σπυρίδωνα, Σοφία, και πρώτη Γενική Γραμματέα την Κλειώ Ευκλείδη. Το 1938 συγχωνεύτηκε με την Κοινότητα και έγινε το Φιλανθρωπικό Τμήμα Κυριών. Το 1945 στο 10μελές Διοικητικό Συμβούλιο, η Βίτσα ήταν μέλος και Κούλα Λουϊζίδου Αντιπρόεδρος. Βοηθούσαν άπορους, χήρες, ορφανά και ηλικιωμένους της κοινότητας.

Τον Ιούνιο 1940 ιδρύθηκε ο Σύλλογος Ελληνίδων Νεανίδων, με πρόεδρο τη Νυμφώ Ζωγράφου και ταμία τη Βάσω Κασώτου. Διοργάνωναν μαθήματα για την αρχαία και σύγχρονη Ελλάδα, εθνικούς εορτασμούς, φιλανθρωπικούς εράνους, και προγράμματα ψυχαγωγίας των Ελλήνων στρατιωτών.



Ελληνική Λέσχη Ιεροσολύμων
(Φωτο: Μαρίνα Παρισινού - Αύγουστος 1986)



Η ψυχή της Παροικίας ήταν η Λέσχη. Για τους φίλους της Ελληνικής λογοτεχνίας, σημειώστε πως είναι σ' αυτή τη Λέσχη που διαδραματίζεται το πρώτο επώνυμο βιβλίο της τριλογίας του Στρατή Τσίρκα, Ακυβέρνητες Πολιτείες.

**Οι ξαδέλφες
Φύλη Γαϊτανόπουλου
και Άννα Κασώτη
επικεφαλής της
παρέλασης
για την εθνική επέτειο
25 Μαρτίου**

Ιερουσαλήμ 1945



Στη Λέσχη μαζεύονταν για να διασκεδάσουν, να γιορτάσουν εθνικές γιορτές, να χορέψουν και να τραγουδήσουν - συχνά με τη Βίτσα στο πιάνο.

Στο πίσω μέρος υπήρχαν δυο μικρά κτίρια.



Στο νηπιαγωγείο της Ελληνικής Κοινότητας (Φιλμ: Νάντος Schtakleff - 1945-46)

Στο ένα στεγαζόταν το νηπιαγωγείο της κοινότητας με δασκάλα τη Λευκοθέα.



Έλληνες Πρόσκοποι στην Ιερουσαλήμ

Στο άλλο στεγάζονταν οι πρόσκοποι. Ο προσκοπισμός ήταν μεγάλο μέρος της ζωής της κοινότητας.



Προσκοπικές επιδείξεις στο Καταμόνας (Φιλμ: Νάντος Schtakleff - 1945-46)



Οικία Σπυριδών

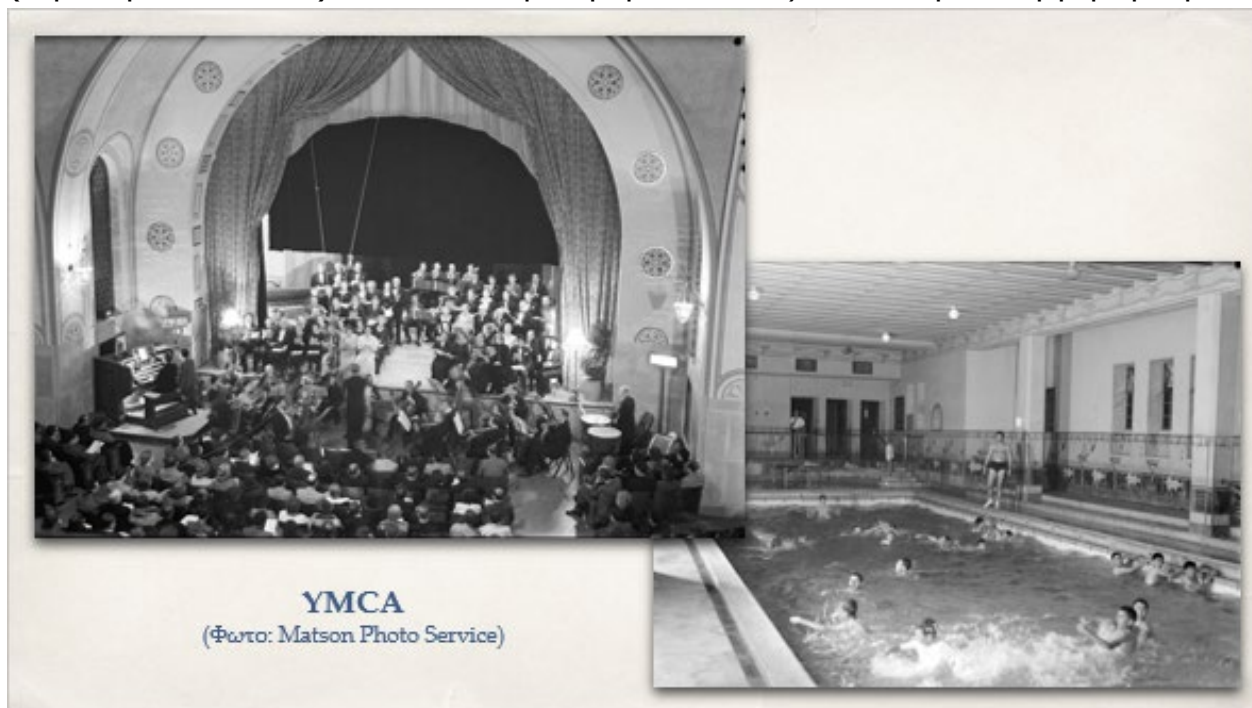
(Συλλογή Μαριάννας Σπυριδών-Barnayan)

Trudy Σπυριδών - 1919



TRUDY 1919

Για το ετήσιο Jamboree τους οι πρόσκοποι κατασκήνωναν σε ένα δάσος πίσω από το σπίτι του Σπύρου Σπυριδών. Ο Σπύρος είχε σπουδάσει ηλεκτρολόγος μηχανικός στην Ελβετία όπου γνώρισε τη σύζυγο του Trudy. Ο ίδιος διετέλεσε πρόεδρος της κοινότητας και η Trudy ήταν η αρχηγός των Ελληνίδων Οδηγών (δηλ. προσκοπίνων) και πολύ αγαπητή σ' όλους - ιδιαίτερα στη μητέρα μου.



Πέρα από το Greek Colony οι νεαροί απολαμβάναν το YMCA που πρόσφερε εντυπωσιακές αθλητικές εγκαταστάσεις, εσωτερική πισίνα, βιβλιοθήκη, και όπου διοργανώνονταν καλλιτεχνικές παραστάσεις.



Το κτίριο Sansur με το καφέ Europe στην πλατεία Zion - Ιερουσαλήμ 1934
(Φωτο: Matson Photo Collection)

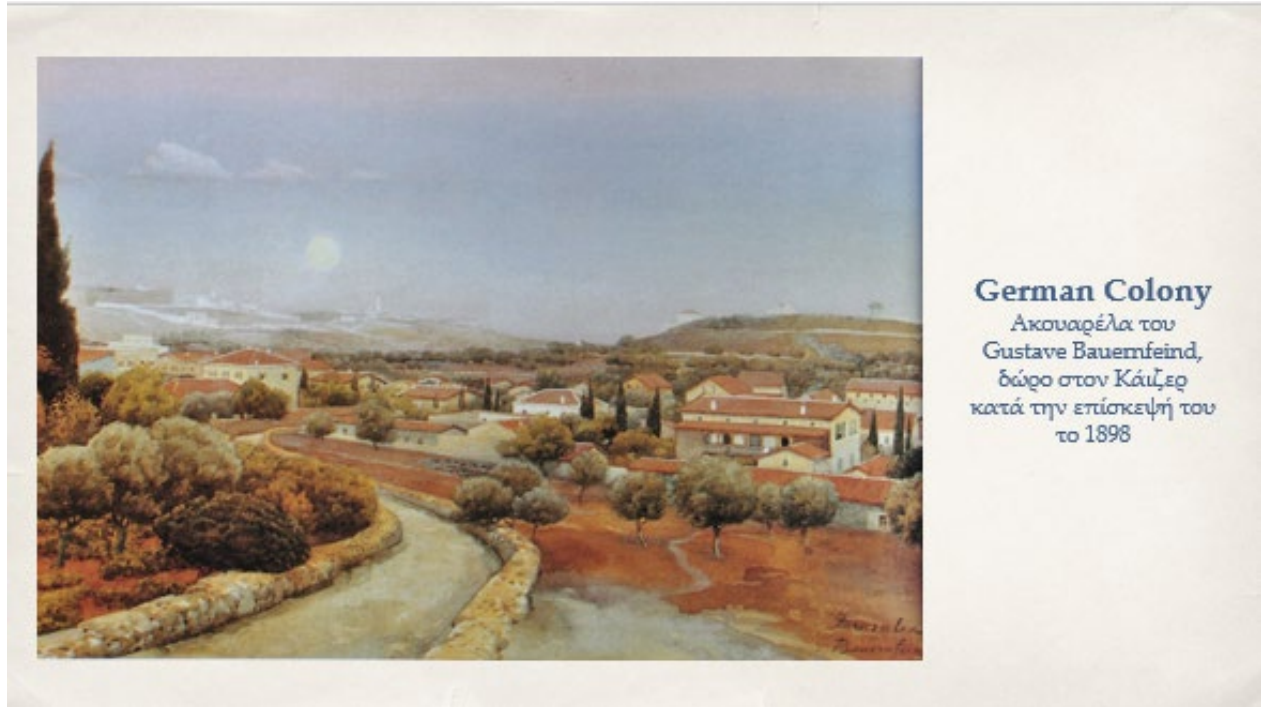
Επίσης πηγαίνουν στα Εβραϊκά - όπως τα λέγαν - δηλαδή την εβραϊκή συνοικία, βορειοδυτικά της Παλιάς Πόλης.

Γύρω από την πλατεία Zion υπήρχαν διάφορα ευρωπαϊκού στυλ καφέ - το Europe και το Vienna - και πολλά σινεμά, το Zion, το Orion κ.α.



***Pascal Kamar Band* στο PBS (Palestine Broadcasting Service)**

Ο Θείος Κόλιος έπαιζε ακορντεόν σε δύο ορχήστρες. Η μία ήταν το Pascal Kamar Band με την οποία πηγαίνουν και σε άλλες πόλεις της Παλαιστίνης για να παίξουν. Η δεύτερη ορχήστρα ήταν Ελληνική με επικεφαλής τον Βασίλη Μαυρομιχάλη, φαρμακοποιό και φωτογράφο.



Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος έφερε αλλαγές στην Παλαιστίνη. Οι Αραβοεβραϊκές εχθροπραξίες κόπασαν προσωρινά. Η Ιερουσαλήμ είδε ανθρώπους να έρχονται και άλλους να φεύγουν.

Δίπλα στο Greek Colony ήταν το παλαιότερο German Colony. Με την έναρξη του Πολέμου οι Γερμανοί κηρύχθηκαν ανεπιθύμητοι από τους Άγγλους και είτε απελάθηκαν είτε περιορίστηκαν σε στρατόπεδα κράτησης.

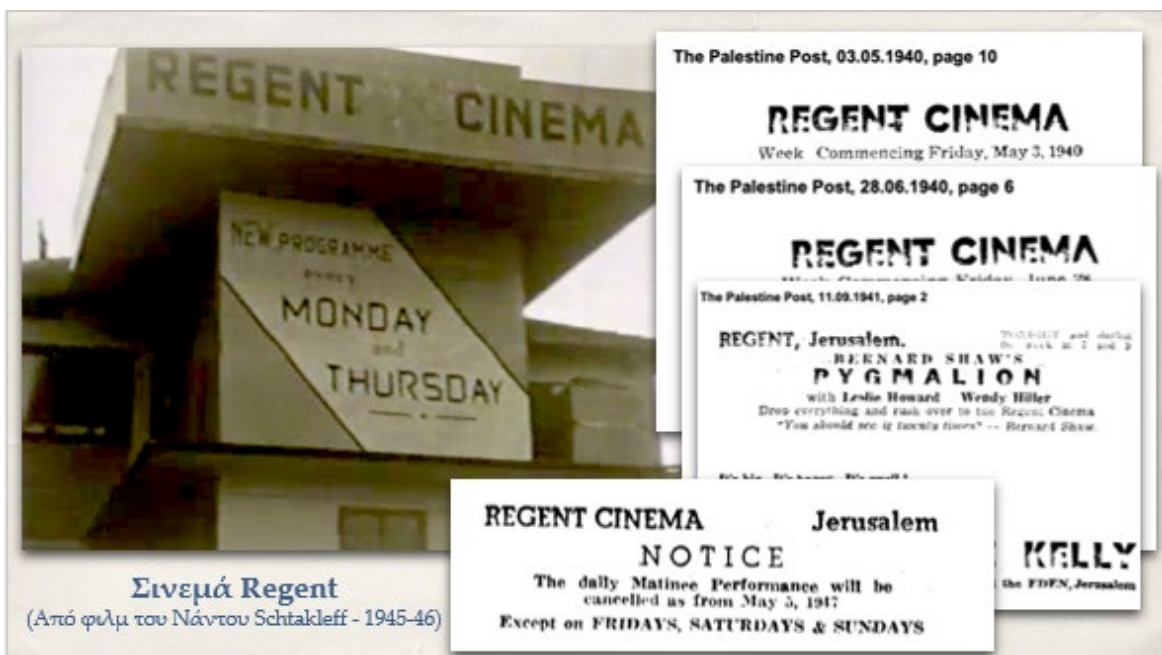


Νάντος Shtakleff - 1936



John Thorogood - σε πίνακα της
συζύγου του Μαρίκας Γαϊτανοπούλου

Ο αδελφός της γιαγιά μου, Νάντος, ο οποίος είχε πάθος με τον κινηματογράφο από μικρός – εξ ου και τα φιλμάκια – βρήκε την ευκαιρία να αγοράσει ένα σινεμά που χτίστηκε το 1929 από τους Γερμανούς. Συνεργάστηκε με τον John Thorogood, ο οποίος μόλις είχε αφυπηρετήσει από το CID και ήταν παντρεμένος με την Μαρίκα Γαϊτανοπούλου, κόρη του Δημήτρη, και πολύ καλή ζωγράφο. Ο Thorogood έβαλε το κεφάλαιο και ο Νάντος την έμπνευση και τη δουλειά, στο σινεμά που μετονόμασε The Regent.



Σινεμά Regent
(Από φιλμ του Νάντου Shtakleff - 1945-46)

Όλοι οι παλιοί Ιεροσολυμίτες της περιοχής έχουν ωραίες αναμνήσεις από το Regent. Η Φύλη Γαιτανοπούλου πήγαινε με τις φίλες της, περήφανη που ο ιδιοκτήτης ήταν θείος της. Η Άννα Σεραφείμ, φίλη της Έλλης Λουϊζίδου, Κύπρια την καταγωγή, που έμενε πίσω από το σπίτι των Γαϊτανόπουλων, πήγαινε τακτικά στην Κυριακάτικη απογευματινή παράσταση. Και η Άννα - η μητέρα μου - πήγαινε με τον boyfriend της, τον αδελφό της Έλλης, Γιώργο, και συχνά αναγκάζονταν να παίρνουν και την Έλλη.



Με την Γερμανική Κατοχή της Ελλάδας άρχισε και η μεγάλη ροή προσφύγων κυρίως από τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου προς τη Μέση Ανατολή. Στην Παλαιστίνη το μεγάλο προσφυγικό στρατόπεδο ήταν στο Νουσεϊράτ στη Γάζα όπου η πλειονότητα των περίπου 9 χιλ. προσφύγων που φιλοξενήθηκαν ήταν Σαμιώτες. Ανάμεσα τους και μια ανιψιά του Μανώλη που όταν τη συνάντησα για πρώτη φορά πριν χρόνια στη Σάμο, ακόμη το έφερε βαρέως που ο Μανώλης δεν την έβγαλε από το στρατόπεδο. Οι πρόσφυγες στο Νουσεϊράτ δεν επιτρεπόταν να βγαίνουν εκτός στρατοπέδου.



Ο γάμος των Κόλια κ Ντιάνας, εκκλησία Αγ. Συμεών - Καταμόνας 1944

Σε αντίθεση, οι κατά πολύ λιγότεροι πρόσφυγες που στεγάστηκαν στην Ιερουσαλήμ, κυρίως στη Μονή του Σταυρού, ήταν ελεύθεροι να κυκλοφορούν.

Το 1944 ο Κόλιας παντρεύτηκε μια προσφυγοπούλα που είχε έρθει από τη Ρόδο, τη Ντιάνα Καλαντράνη.



(Φωτο: Μαρίνα Παρισινού
Ελληνική Λέσχη Ιεροσολύμων - Ιούλιος 2014

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΤΙΜΑ ΤΟΥΣ ΠΕΣΣΟΝΤΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ
ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1942-43

-ΑΝΕΣΤΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΥΠΗΡΕΤΗΣΕ ΣΤΟ ΝΒ Α.ΚΑΤΣΩΝΗΣ
-ΜΑΝΩΛΗΣ ΜΥΚΟΝΑΣ ΥΠΗΡΕΤΗΣΕ ΣΤΟ ΑΤ ΑΔΡΙΑΣ

Νεαροί Έλληνες της Παλαιστίνης κατατάγηκαν στον Ελληνικό στρατό και δύο Ιεροσολυμίτες σκοτώθηκαν το 1943 εν δράσει. Ο Μανώλης Μύκονας στο αντιτορπιλικό Αδρίας και ο Ανέστης Ζωγράφος στο υποβρύχιο Κατσώνης.

Η γυναίκες της κοινότητας συνέβαλαν με ενθουσιασμό στην οργάνωση Φανέλα του Στρατιώτη που ιδρύθηκε στις αρχές του πολέμου στην Αθήνα με σκοπό να συγκεντρώνεται ρουχισμός για τον μαχόμενο Ελληνικό στρατό.

Η κοινότητα στο σύνολο της αγκάλιασε τους Έλληνες στρατιωτικούς που κατέκλυσαν τα Ιεροσόλυμα. Το Κυριακάτικο μεσημεριανό τραπέζι στο σπίτι των Κασώτη τακτικά φιλοξενούσε Έλληνες αξιωματικούς προς μεγάλη χαρά των κοριτσιών.



Με το τέλος του Β Παγκόσμιου Πολέμου οι διαμάχες μεταξύ Εβραίων και Αράβων όπως και Εβραίων και Βρετανών κορυφώθηκαν. Στις 22 Ιουλίου 1946 οι εβραϊκή τρομοκρατική οργάνωση Irgun ανατίναξε τη νότια πτέρυγα του ξενοδοχείου King David, όπου στεγαζόταν η Βρετανική Αρχιγραμματεία. Μέσα στους 90 περίπου νεκρούς, Άραβες, Άγγλους και Εβραίους, υπήρχε και μία Ελληνίδα γραμματέας, η Χρυσάνθη, κόρη του Διευθυντή της Αρχιγραμματείας Άγγελου Αντύπα. Αναγνωρίστηκε από το δαχτυλίδι που φορούσε στο κομμένο της δάχτυλο.

Ο Άγγελος Αντύπας, με καταγωγή από την Κεφαλονιά, είχε εγκατασταθεί στο Κάιρο. Στον Α Παγκόσμιο Πόλεμο κατατάχθηκε στο Βρετανικό στρατό σαν διερμηνέας. Με το τέλος του πολέμου πήγε με τον Allenby στην Ιερουσαλήμ και εργάστηκε για τη στρατιωτική διοίκηση και κατόπιν για την Εντολή. Τα αδέλφια του Άγγελου τον ακολούθησαν και εγκαταστάθηκαν και εκείνοι στην Παλαιστίνη.



Οι Άγγλοι δημιούργησαν διάφορες ζώνες ασφαλείας στην Ιερουσαλήμ, περιφραγμένες με συρματοπλέγμα, στις οποίες η διακίνηση ελεγχόταν με άδειες. Μόνο οι κάτοικοι ή όσοι είχαν δουλειές μπορούσαν να μπαينوβγαίνουν στην κάθε ζώνη, περνώντας από σημεία ελέγχου. Ένα τέτοιο σημείο στήθηκε στο roundabout Abdeen όπου ο Στέλιος Λουϊζίδης είχε κτίσει διαμερίσματα που ενοικίαζε.

Η Άννα είχε τελειώσει το γυμνάσιο του Πατριαρχείου στην Παλιά Πόλη, σε ηλικία 16 ετών. Με την ακαδημαϊκή χρονιά 1946 πήγε στο Αγγλικό σχολείο Jerusalem Girls College, για τις δύο τελευταίες τάξεις, για να βελτιώσει τα Αγγλικά της.

Η Μαίρη ήταν στο Δημοτικό του Πατριαρχείου στην Παλιά Πόλη και η Βάσω εργαζόταν στη NAAFI.

Νάκμπα & Διασπορά

Με το ψήφισμα του ΟΗΕ στις 29 Νοεμβρίου 1947 για τη διχοτόμηση της Παλαιστίνης, οι εχθροπραξίες έγιναν καθημερινό φαινόμενο και η ζωή δυσκόλεψε. Οι Έλληνες θεωρούσαν πως δεν τους αφορούσε η διαμάχη - ήταν μεταξύ Εβραίων και Αράβων - αλλά συμμερίζονταν σε μεγάλο βαθμό τις θέσεις και τον πόνο της Αραβικής κοινότητας ανάμεσα στην οποία ζούσαν.

Η Άννα δεν μπόρεσε να επιστρέψει στο Jerusalem Girls College μετά τον Δεκέμβρη γιατί το σχολείο ήταν σε εβραϊκή συνοικία και ήταν επικίνδυνη η διακίνηση προς τα εκεί.



Ο διευθυντής του Αραβικού σχολείου Al-Ummah που ήταν σε πιο ήσυχη περιοχή στη Βαγ'α κάλεσε όσους μαθητές δυσκολεύονταν να επιστρέψουν στα

σχολεία τους να συνεχίσουν κοντά του. Έτσι η Άννα τελικά αποφοίτησε από το Ummah.

Πολλοί άρχισαν να φεύγουν σκοπεύοντας να επιστρέψουν όταν ησυχάζε η κατάσταση. Τον Δεκέμβρη οι Λουϊζιδηδες έφυγαν για Κάιρο όταν οι Άραβες θέλησαν να στήσουν πολυβολείο στην ταράτσα του σπιτιού τους. Άφησαν στο Κάιρο την Έλλη με τους παππούδες, για να φοιτήσει στο Αχιλλοπούλειο γυμνάσιο, και συνέχισαν προς Κύπρο.



Στη 1:00 το πρωί της 5^{ης} Ιανουαρίου 1948, το Semiramis, ένα μικρό συνοικιακό ξενοδοχείο που βρισκόταν δύο πόρτες πιο κάτω από το σπίτι των Κασώτη, ανατινάχτηκε από την Haganaah, την εβραϊκή πολιτοφυλακή, προκαλώντας τον θάνατο πάνω από 20 ατόμων.

Ήταν η αρχή της Νάκμπα του Καταμόνας. Η γειτονιά άδειασε. Η οικογένεια Κασώτη πήγε να μείνει με τους συμπέθερους Γαϊτανόπουλους που ζούσαν μέσα σε ζώνη ασφαλείας. Πολύ σύντομα οι Γαϊτανόπουλοι έφυγαν για την Αίγυπτο αφήνοντας τους Κασώτη στο σπίτι τους.

Όσο περνούσε ο καιρός η κατάσταση χειροτέρευε και η έξοδος φούντωνε.



Συσσίτιο στην Παλιά Πόλη μετά το 1948

(Συλλογή Μαριάννας Σπυριδών-Bannayan)

Πολλοί Ελληνορθόδοξοι ζήτησαν καταφύγιο στην Παλιά Πόλη και το Πατριαρχείο άνοιξε τις πόρτες των μοναστηριών για να τους φιλοξενήσει. Ο Σπύρος Σπυριδών, απασχολημένος με το να συντρέχει την κοινότητα, έμεινε τελευταία στιγμή για να ζητήσει καταφύγιο. Ο μόνος χώρος που μπόρεσε να του διαθέσει ο Πατριάρχης ήταν η траπεζαρία του. Και έτσι μέχρι το 1952, ο Σπύρος, η Trudy, οι τρεις τους κόρες, Έλλη, Μαριάννα και Ηρώ, και η μητέρα του Σπύρου, κοιμόντουσαν στρωματσάδα στην τραπεζαρία. Τα πρώτα τρία χρόνια η Trudy οργάνωνε συσσίτιο για τα παιδιά προσφύγων σε χώρους του Πατριαρχείου.

Τον Ιούλιο του 2015, η Μαριάννα Σπυριδών, με την οποία είχα την τύχη - και τιμή - να γίνω φίλη, και που δυστυχώς χάσαμε τον Απρίλη, μου περιέγραψε την κατάσταση στη Νάκμπα.



Στο μοναστήρι του Πατριαρχείου
(Φωτο: Μαρίνα Παρισινού - Ιούλιος 2015)

Μετά με πήρε μια βόλτα για να μου δείξει το μοναστήρι του Πατριαρχείου. Μέσα στα πετρόχτιστα σοκάκια, σταμάτησε μπροστά σ' αυτή τη χαμηλή καμάρα και μου είπε: «Ήθελα να σου δείξω αυτό γιατί εδώ έμενε οικογένεια».



Το “στρατόπεδο των ξένων” στη Βαγ’α

Όσοι προσπάθησαν να μείνουν στα σπίτια τους στις περιοχές που κατόπιν έγιναν Δυτική Ιερουσαλήμ περιορίστηκαν από τους εβραίους - Ισραηλινούς

πλέον - σε μια περιοχή περιφραγμένη με συρματοπλέγμα από όπου δεν τους επιτράπη να βγουν για 14 μήνες. Οι Ισραηλινοί το αποκαλούσαν το «στρατόπεδο των ξένων»! Ανάμεσα τους ήταν και η οικογένεια του Στρατή Γαϊτανόπουλου και άλλοι Έλληνες.



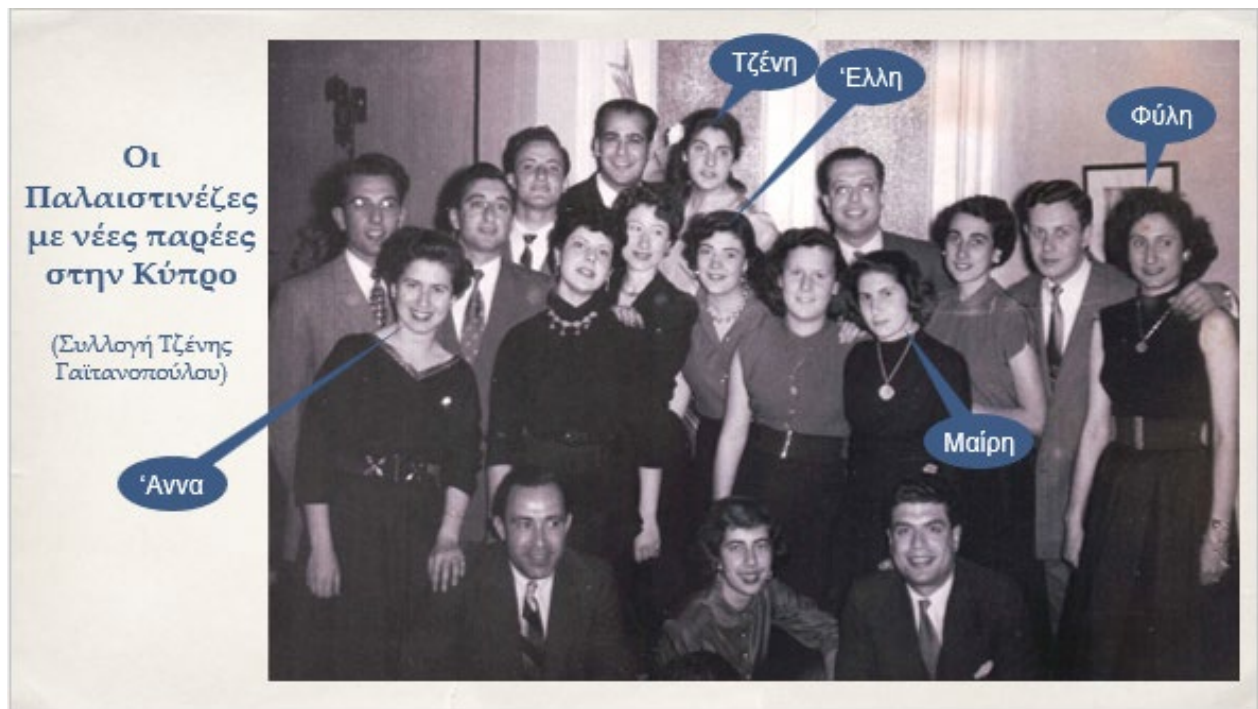
Ο Νάντος και ο αδελφός του Κώκας με τις οικογένειές τους εντάχθηκαν σε μία αυτοκινητοπομπή Παλαιστινίων που κατευθύνθηκε προς την Αίγυπτο. Αρχικά οι Άγγλοι δεν τους επέτρεψαν να προχωρήσουν και τους περιόρισαν σε ένα στρατόπεδο κράτησης στην Κάνταρα, στη Διώρυγα του Σουέζ. Με τα πολλά και οι δύο οικογένειες έφτασαν στο Κάιρο. Μετά από ένα χρόνο ο Νάντος πήρε την οικογένειά του πίσω στην πλέον Ιορδανική Παλιά Πόλη της Ιερουσαλήμ, μια και η συνοικία που έμεναν προηγουμένως είχε καταληφθεί από τους Ισραηλινούς. Το 1952 μετανάστευσαν στην Αμερική. Η οικογένεια του Κώκα κατέληξε στη Βηρυτό μέχρι το 1975 οπότε μετανάστευσαν και εκείνοι στην Αμερική.



Το μοναστήρι του Αγ. Χρυσοστόμου στον Κουτσοβέντη

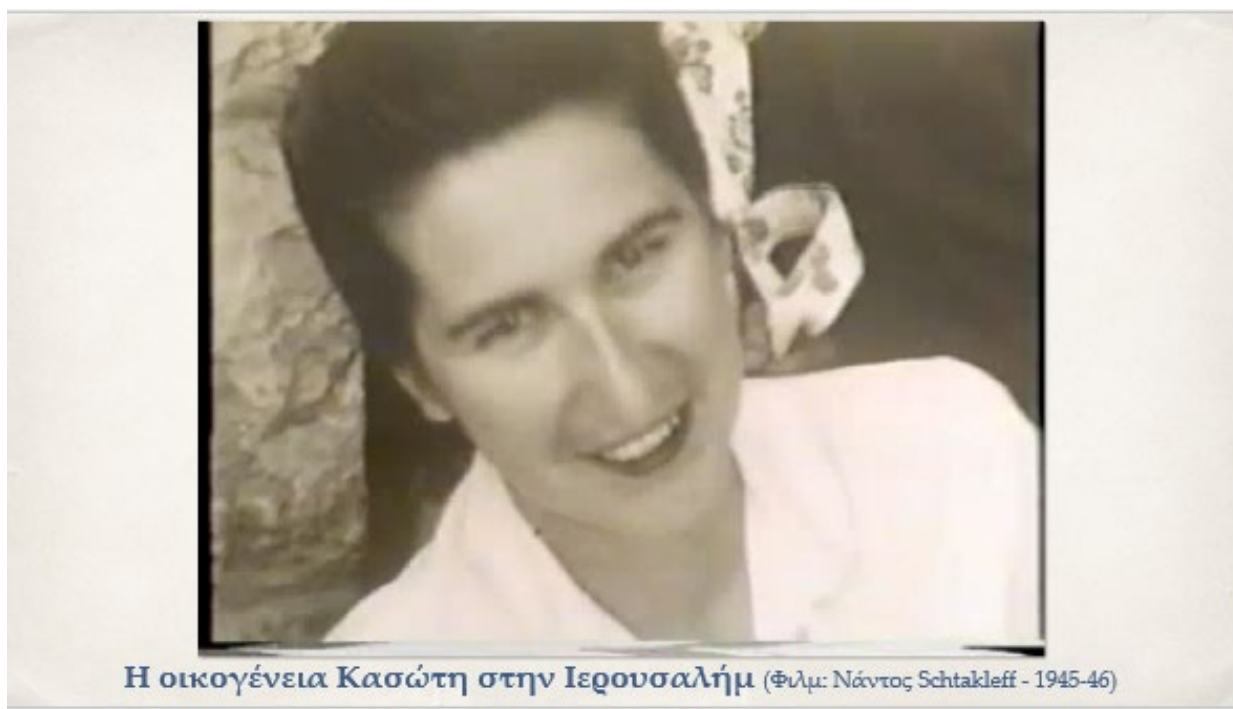
Οι Κασώτες αποφάσισαν να έρθουν στην Κύπρο για λίγες βδομάδες μέχρι να σταματήσουν οι φασαρίες και να μπορέσουν να επιστρέψουν στο σπίτι τους. Αποχαιρέτησαν τον Παππού Γιάννη που έμεινε ελπίζοντας να προστατέψει τα σπίτια τους και την 1η Μαΐου 1948 ξεκίνησαν με ταξί για Βηρυτό. Πιστεύω πως ήταν οι τελευταίοι που έφυγαν από το Καταμόνας.

Στην Κύπρο φιλοξενήθηκαν στο μοναστήρι του Αγίου Χρυσοστόμου στον Κουτσοβέντη που ανήκε στο Πατριαρχείο Ιεροσολύμων. Ο επίσκοπος ήταν φίλος του Μανώλη και είχε βαπτίσει την Άννα στα νερά του Ιορδάνη. Μετά από 40 μέρες κατάλαβαν πως δεν υπήρχε επιστροφή και είχαν πλέον γίνει πρόσφυγες. Ήρθαν στη Λευκωσία και με χίλια βάσανα κατάφεραν με τα χρόνια να ορθοποδήσουν.



Οι Γαϊτανόπουλοι μετά το Κάιρο ήρθαν και εκείνοι στην Κύπρο. Για κάποιο διάστημα συγκατοίκησαν με τους Κασώτη για να τους βοηθήσουν οικονομικά μια και ο Ευθύμιος είχε καλή δουλειά - ήταν αντιπρόσωπος της Αγγλικής ασφαλιστικής Gresham.

Ο Στέλιος Λουϊζίδης έφερνε σουβενίρ από τους Αγίους Τόπους και γυρνούσε με το ποδήλατο στη Λευκωσία για να τα πουλήσει. Με τα πολλά και η δικιά του οικογένεια μπόρεσε να σταθεί στα πόδια της.



Η οικογένειά μου ποτέ δεν ξέχασε την ωραία ζωή στην Παλαιστίνη και πάντα μιλούσαν γι' αυτή με κάθε ευκαιρία. Βρίσκονταν συχνά με άλλους πρόσφυγες της παροικίας, τους άλλους Παλαιστινέζους που κατέληξαν στην Κύπρο - τους Λουϊζίδη, Σαούλη, Καρναπά, Whitfield, Χριστοφόρου, Στράφτη, Λορεντζιάδη κ.ά., και αναπολούσαν τις παλιές καλές μέρες στη «γλυκιά Ιερουσαλήμ» όπως πάντα την αποκαλούσε στο ημερολόγιό του ο Παππούς Μανώλης.



Σας ευχαριστώ!